

Dignity -Based Punishment in the Democrat Model of Criminal Policy

Amir Mehdi Azizi^{1*}

Seyed Mahmoud Mirkhalili²

Ali Hossein Najafi Abrandabadi³

Abstract

Punishment is the most obvious form of government interference in the lives of citizens. Today, criminal policy makers do not deny the need for punishment and use the law as a tool to combat crime by meeting standards. One of these basic criteria is human dignity. The application of this criterion in sentencing varies depending on various political approaches governments pursue their criminal policy. In this article, the situation of punishment in the democratic model of criminal policy is examined. Human dignity is sometimes considered by criminal policymakers as the principles governing punishment, in which case on the one hand it avoids severe corporal punishment and on the other hand it maximizes fair punishments, which requires punishment as a necessity. Sometimes, in the light of human dignity and human rights, it leads to qualitative and quantitative changes in punishment, which leads to the elimination of corporal punishment from the criminal arsenal, as well as the humanization of the negative punishment of freedom.

Keywords: *Punishment, Human Dignity, Criminal Policy Model, Democracy*

1. Introduction

Democracies of criminal policy, with their emphasis on humanistic ideas and individualism in the matter of punishment, have always considered human dignity as a precondition for any criminal policy. Human dignity, although in the past was only present in the teachings of religions and philosophical writings, but today it is in the center of global attention and is reflected in international documents and constitutions of countries. Democratic governments have dramatically placed human dignity at the forefront of sentencing, and punishment in the light of the principle of dignity is a limitation for the legislature of imposing

*1. PhD Student in Criminal Law and Criminology, University of Tehran, Farabi Campus , Qom, Iran. (Corresponding Author: a_azizi1363@yahoo.com)

2. Associate Professor, University of Tehran, Farabi Campus, Qom, Iran.

3. Professor of Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

unnecessary and inhumane punishments. Today, human dignity is considered as one of the foundations of social order as a new strategy of criminal policy and is reflected in the penal system of criminal policy models. The individual is far more penetrating and guaranteed in the deterministic layers of the punishment strategy. It is obvious that governments without the intellectual presupposition and philosophical ideology cannot achieve the goals they seek from the execution of punishment. Therefore, the extent of government intervention in controlling the behavior of citizens and its prohibition through criminalization and punishment depends on the type of political system and ideology governing the political structure of that government. The importance of justifying punishment stems from the fact that the "human being" as a part of the body of society, is considered in the context of the goals of punishment in the field of punishment. Therefore, one of the most important basic criteria in sentencing is the observance of "human dignity", which is called "dignity-based punishment."

2. Methodology

This research is a descriptive-analytical method using written and documentary sources; On the other hand, due to the lack of internal resources, the data has been collected mainly using external source.

3. Results and Discussion

Democracies of criminal policy, with an emphasis on humanistic and individualistic ideas in sentencing, have always considered human dignity as a precondition for any criminal policy. Human dignity, although in the past was only present in the teachings of religions and philosophical writings, but today it is in the center of global attention and is reflected in international documents and constitutions of countries. So that by anticipating and approving it in international documents and obliging member states to comply with the content of this principle in domestic regulations, it has gained transnational validity and member states in their constitutions, which is the manifestation of legal recognition aimed at protecting the individual. And his rights are enacted, in order to guarantee and observe human dignity in punishment, they have given it foresight and supra-legislative validity. The role of human dignity in the new strategy of criminal policy can be examined from two dimensions. "Human dignity" is sometimes considered as a criterion of punishment by criminal policymakers, and sometimes in the light of human dignity and the achievements of human rights and criminology, it has led to changes in punishment in terms of quality and quantity throughout history and in the name of human rights as A "rightful" person is viewed as a human being and creates a change in punishment, which is a historical, historical and temporal phenomenon; Therefore, in the light of attention to the inherent dignity of human beings, various types of punishments, including imprisonment (imprisonment) have become more humane and prisoners have the basic rights as a "rightful" human being, as well as a trace of corporal

punishment. It is not seen as flogging and amputation, and it is in the light of the protection and guarantee of the inherent human dignity that these punishments, in different periods of history, have disappeared from the criminal arsenal today.

In the other dimension, the "principle of human dignity", as a criterion of punishment based on orbital dignity, causes the avoidance of unnecessary punishments. In other words, if punishment is imposed without the necessity of necessity, it deals with the criterion of human dignity and is not prescribed. Which in this model is based on the teachings of liberal thought and attention to freedom and individualism. Human dignity also acts as a limiter of inhuman punishments in the matter of punishment, which in this sense prevents governments from imposing some inhuman and cruel punishments in dealing with the dignity and honor of human beings. Consequently, the compliance of punishment with human dignity, even before it is considered necessary, is considered by democratic systems. The human requirement of considering punishment in the eyes of the democratic model is that the existence of guilt is a condition for the imposition of punishment on human beings, and on the other hand, the equality of individuals in punishment and the absence of degrading features should be observed.

4. Conclusions

One of the main results of this study is that punishment as a manifestation of government authority is closely related to the political and ideological system of each country, so that the "theory of punishment" is derived from the "political theory" of governments. Thus, the application of the criterion of human dignity in sentencing differs depending on which political approach governments pursue their criminal policy. The model of democratic criminal policy inspired by the liberal political system, based on its specific components such as "individualism", "freedom", "rule of law" and "minimal government intervention" has had a significant impact on the "theory of punishment". Therefore, human dignity as a divine gift should not be subject to the decision-makers and norm-makers of the legislative system, and under the pretext of committing a crime, punishments should be determined and executed that are inherent in dealing with dignity; This principle has penetrated into all layers of criminal justice and its observance is necessary at every stage of the criminal process (sentencing, sentencing and execution of punishment).

Selection of References

- Craig, Eduward, Routledge (1998), **Encyclopedia of philosophy**, U.S.A, routledge.
- Delmas Marti, M. (2016), **The Great Systems of Criminal Policy**, translated by Ali Hossein, Najafi Aberandabadi, Mizan Publishing, third edition, Tehran.[In Persian]
- Feldman, D. (1999) Human Dignity as a Legal Value–Part 1.

- peter laslett (1988), *Two treatises of government and the revolution of 1688* section iii of jasl etts ediforial ivtroduction to go hn locke . cunbridge university press.
- Peyvandi, G.R. and Mirbod, At in the theory of liberalism in the light of the principle of harm, in: *The principle of minimum criminal law*, Mizan Publishing, first edition, Tehran. [In Persian]
- Rostami, H. (2014), **Criminalization and Punishment in the Light of the Principles Restricting Freedom in Liberal Theory**, *Research Journal of Criminal Law*, Fifth Year. [In Persian]
- Spiegelberg, H. (1970) **Human Dignity: A Challenge To Contemporary Philosophy**, New York, Gordon & Breach.
- Sultanfar, Gh., Shambiani, H. and Azmayesh, A. (2017), *The Impact of Ideologies on the Receipt and Expansion of the Realm of Criminal Law*, *Iranian and International Journal of Comparative Law Research*, Year 10, Issue: 37.[In Persian]

Citation:

Azizi, A.M., Mirkhalili, M. and Najafi Aberandabadi, A.H. (2022). "Dignity -Based Punishment in the Democrat Model of Criminal Policy", *Criminal Law Research*, 13(25), pp. 177-204. DOI:10.22124/jol.2022.19832.2155

Copyright:

Copyright for this article is retained by the author(s), with first publication rights granted to *Criminal Law Research*. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the original work is properly cited.

کیفرگذاری کرامت مدار در مدل مردم سالار سیاست جنایی*

امیر مهدی عزیزی^۱

سید محمود میرخلیلی^۲

علی حسین نجفی ابرندآبادی^۳

چکیده

کیفر، بارزترین شکل مداخله حکومت‌ها در زندگی شهروندان است. امروزه تصمیم‌سازان سیاست جنایی ضرورت وجود کیفر را انکار نمی‌کنند و در قوانین به‌عنوان ابزار برای مقابله با بزهکاری با رعایت معیارهایی به‌کار می‌گیرند. یکی از این معیارهای اساسی، کرامت انسانی است. کاربرد این معیار در وضع کیفر برحسب اینکه دولت‌ها تحت لوای کدام رویکرد سیاسی، سیاست جنایی خود را تنظیم کنند، متفاوت است. در این مقاله، به بررسی وضع کیفر در مدل مردم سالار سیاست جنایی پرداخته می‌شود. کرامت انسانی، گاهی به‌عنوان اصول ناظر به کیفرگذاری مورد توجه سیاست‌گذاران کیفری قرار می‌گیرد که در این حالت از یک جهت موجب اجتناب از کیفرهای شدید بدنی شده و از طرف دیگر بیشینه‌گرایی در کیفرهای عادلانه که به نوعی کیفرگذاری به حکم ضرورت را ایجاد می‌نماید، است. گاهی در پرتو کرامت انسانی و آورده‌های حقوق بشری موجب تحولات کیفر از لحاظ کیفی و کمی که موجب کنارگذاری مجازات‌های بدنی از زرادخانه‌های کیفری و نیز انسانی شدن کیفر سالب آزادی می‌شود که به نام حقوق انسانی به‌عنوان یک فرد «صاحب حق» به انسان نگریسته می‌شود.

واژگان کلیدی: کیفرگذاری، کرامت انسانی، مدل سیاست جنایی، مردم سالاری، کیفر عادلانه، کیفربدنی، کیفر سالب آزادی

۱. دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، دانشگاه تهران، a_azizi1363@yahoo.com

پردیس فارابی، قم، ایران. (نویسنده مسئول)

۲. دانشیار گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشکده حقوق، دانشگاه تهران، پردیس فارابی، قم، ایران.

۳. استاد گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

* این مقاله مستخرج از رساله دکتری مربوط به امیرمهدی عزیزی با عنوان «کیفر در نظام اقتدارگرای فراگیر و مردم سالار سیاست جنایی؛ مبانی، اهداف، معیارها» که تحت راهنمایی استادان دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی و دکتر سیدمحمود میرخلیلی در دست تهیه و تدوین است، می‌باشد.

مقدمه

بزهکاری پدیده‌ای است که از دیرباز به‌عنوان یک واقعیت تلخ و ناگوار، آرامش و امنیت بشر را در زندگی به خطر انداخته است. به‌طوری که از آغاز زندگی بشریت همواره موجبات ناامنی و احساس ترس را فراهم کرده و اندیشمندان و مصلحان جامعه در پی چاره‌جویی برای آن بوده‌اند. از طرفی جوامع بشری و دولت‌ها عموماً برای مبارزه با این پدیده جنایی راهکارها و تدابیر مختلفی در سیاست جنایی خود اتخاذ کرده‌اند که مهم‌ترین آنها توسل به کیفر است؛ از طرف دیگر، «کیفر پاسخی است مداخله‌آمیز در حقوق و آزادی‌های کسانی که دست به نقض قواعد و هنجارهای اجتماعی می‌زنند و چنین مداخله‌ای نیازمند حداکثر توجیه است تا بتواند سلب حقوق یا محدودیت آزادی فرد را موجه سازد» (غلامی، ۱۳۹۵: ۱۸۰). بر همین اساس دولت‌ها در گزینش کیفر اختیار مطلق ندارند چندان که برخی اصول حقوق کیفری در وضع کیفر حاکم است که هدف اولیه آنها تأمین حقوق فردی است. کیفرگذاری به‌عنوان تجلی اقتدار دولت‌ها با رویکرد سیاسی هر حکومت رابطه تنگاتنگی دارد، به‌گونه‌ای که «نظریه مجازات»، در مصداق بارز آن، کیفرگذاری برگرفته از «نظریه سیاسی» دولت‌ها است. از همین رو کیفرگذاری در جوامع مختلف یکسان نیست و تابعی از ایدئولوژی خاص حکومت‌ها است؛ به همین دلیل جرایم و مجازات‌ها به نام دولت و قدرت سیاسی وضع، تعیین و اجرا می‌شوند. زیرا سیاستگذاران سیاست جنایی در هر حکومتی، در یک فضای سیاسی و ایدئولوژی حاکم بر آن جامعه که در قانون اساسی تبلور یافته فعالیت می‌کنند و بدین ترتیب به نحو موثری از نتایج و شاخصه‌های آن نظام در سیاست‌گذاری خود بهره خواهند برد. مدل سیاست جنایی مردم سالار ملهم از نظام سیاسی لیبرال با ابتناء بر مؤلفه‌های خاص خود از قبیل «فردگرایی»، «آزادی»، «حکومت قانون» و «مداخله حداقلی دولت» تأثیر بسزایی در «نظریه مجازات» داشته است. قانون مداری یا حاکمیت قانون همواره یکی از اصول مهم سیاسی و حقوقی در طول تاریخ زندگی بشر است؛ این شاخص، نخستین شرط مشروعیت داشتن تحدید آزادی و لاجرم جرم‌انگاری و کیفرگذاری در نظریه لیبرال است.

لیبرالیسم قانون را نه محدودیت بر فرد، بلکه تضمین ضروری آزادی‌های مدنی و حمایت از حقوق فردی می‌داند. کیفر در جوامع استبدادی، با اینکه از قانون نشأت می‌گیرد، اما نماد بی‌عدالتی دولت است؛ کیفر در یک جامعه آزاد (لیبرال) نماد حاکمیت قانون به معنای واقعی آن است. آنچه سبب این تفاوت‌ها می‌شود، معیارهایی است که قانون با وجود آنها شکل می‌گیرد. چون قانون در هر دو جامعه (دموکراتیک و استبدادی) حضور قدرتمندی دارد ولی به یکسان فهمیده

نمی‌شود (هیوود، ۱۳۸۹: ۲۳۲).^۱ در مدل سیاسی لیبرال، چون اصل بر آزادی بنا شده و آزادی یک هنجار اساسی برای شهروندان تلقی می‌شود، هر گونه مداخله در قلمرو آزادی‌های فردی به‌عنوان یک امر فرعی و استثنائی پذیرفته شده است در واقع مداخله حداقلی دولت که همان تئوری «دولت حداقلی» است مورد اقبال و عنایت این مدل حکومتی واقع شده است. از همین رو «توجه به فردگرایی، پذیرش نوعی کمینه خواهی در امر کیفرگذاری و جرم انگاری و احترام به کرامت انسانی و پرهیز از اعمال کیفرهای خشن و ناعادلانه است» (رستمی، ۱۳۹۳: ۶). این مدل سیاست جنایی با ابتناء بر ایدئولوژی آزادی و اصالت فرد در امر کیفرگذاری در وضع کیفر به کرامت انسانی، به‌عنوان اصلی‌ترین شاخص حفظ حقوق فردی توجه دارد. به همین دلیل مدل سیاست جنایی مردم‌سالار رعایت کرامت انسانی مجرمان را در سیاست‌گذاری کیفری همواره مورد تأکید قرار داده است.

مدل مردم‌سالار سیاست جنایی بر پایه تفکیک بزه و انحراف از هم و تقسیم وظایف میان دولت و جامعه مدنی در برابر آنها بنا می‌شود. دولت در حوزه انحراف‌های اجتماعی وارد نمی‌شود، مدیریت و اداره آن را به مردم و یا تشکل‌های مردمی وا می‌گذارد و صرفاً به بزه کیفری (پدیده مجرمانه) می‌پردازد و این مدل سیاست جنایی خود را تابع حکومت قانون می‌داند (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۹۵: ۵۱).^۲ بی‌تردید وضع کیفر از اصولی تبعیت می‌کند که رعایت این اصول، ضرورت و فایده‌مندی کیفر را ایجاد و اثربخشی آن در جامعه، نحوه توزیع مجازات و توجیه آن را تضمین می‌نماید. از جمله این اصول می‌توان به اصل قانونمندی کیفر، اصل تجانس کیفر با جرم، اصل تناسب کیفر با مجرم، اصل کرامت انسان^۳ (انسانی بودن کیفر) و اصل انطباق (مقبولیت

۱. به نقل از: رستمی، هادی، جرم انگاری و کیفرگذاری حداقلی در نظریه لیبرالیسم در پرتو اصل ضرر، در اصل حداقل بودن حقوق جزا، حسین غلامی، نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۹۳ ص ۶۷

۲. نجفی ابرندآبادی، علی حسین، سیاست جنایی: از مدل‌ها تا جنبش‌ها، (دیباچه) در نظام‌های بزرگ سیاست جنایی، دلماس مارتی، چاپ سوم، نشر میزان، ۱۳۹۵

۳. در خصوص اینکه «کرامت انسانی» به عنوان «حق» یا به عنوان «شاخص» و یا به عنوان «اصل» و معیار تلقی می‌شود لازم به توضیح است که در این مقاله با عنایت به عنوان آن که کیفرگذاری در پرتو «اصل کرامت انسانی» مدنظر است، لذا در نوشته‌ها و اسناد حقوق بشری موضوع کرامت انسانی به عنوان یکی از اصول حاکم بر وضع و تعیین کیفر در مرحله قانونگذاری مورد توجه قرار گرفته است. به عبارت دیگر حقوق کیفری مدرن تحت تعلیمات و اندیشه‌های «بکاریا» اصول و معیارهایی را برای یک نظام کیفری قانونمند پیش‌بینی نموده است که سیاستگذاران می‌بایست خود را ملزم به رعایت آن‌ها در فرآیند قانونگذاری نمایند. یکی از این اصول، «اصل کرامت انسانی» است که در فرآیند کیفرگذاری توسط قانونگذاران رعایت می‌شود. حال الزام دولت‌ها به رعایت این اصل، حقی را برای شهروندان ایجاد می‌کند که از اصل مذکور ناشی شده است و به این حق، «حق کرامت انسانی» گفته می‌شود و در واقع این حق برای شهروندان است. با این وصف کرامت انسانی به عنوان یک «اصل» و معیار برای قانونگذار تلقی می‌شود که مکلف به کاربست این اصل است و همچنین کرامت انسانی از طرف شهروندان به عنوان یک «حق» برای آن‌ها تلقی می‌شود.

اجتماعی کیفر) اشاره کرد.^۱ یکی از این اصول در امر کیفرگذاری که از حقوق بنیادین افراد محسوب شده و ضرورت رعایت آن مستلزم عدم مداخله کیفری و توسل به کیفر می باشد، اصل «کرامت انسانی» است. جامعه با کاربست این اصول و به ویژه رعایت کرامت انسانی در وضع کیفر شاهد کیفرهای هر چه انسانی تر و عادلانه خواهد بود.

خداوند در قرآن کریم از دو نوع کرامت که به انسان عطاء فرموده سخن می گوید که مفسران تحت عنوان کرامت ذاتی و کرامت اکتسابی نام می برند.^۲ کرامت ذاتی، اعطایی از طرف خداوند به تمامی انسان ها از همان بدو خلقت بوده است؛ به دیگر سخن کرامتی است که خداوند به عنوان خالق در ذات انسان به ودیعه گذارده است و انسان در سرشت خویش چنان ویژگی هایی دارد که بالاترین جایگاه را به وی بخشیده است. منظور از کرامت اکتسابی همان کرامت عندالله یا کرامت ارزشی است که مقام معنوی والایی است که انسان در پرتو مجاهدتی عظیم به دست می آورد.^۳ (علامه، ۱۳۸۹: ۱۴۸). در برخی از نظام های حقوقی مبتنی بر حقوق رومی ژرمنی هستند، کرامت به عنوان یک شأن و مقام شخصی تلقی شده که نقض آن مجازات و جبران خسارت مدنی را به همراه دارد (McCrudden, 2008: 656). در دوره معاصر کرامت ذاتی انسان اولین بار توسط جان لاک در راستای اندیشه حقوق عینی ذاتی افراد به شکل قاعده مند مطرح شد اما این مفهوم جز در آثار کانت هیچ گاه مورد تجزیه و تحلیل دقیق فلسفی قرار نگرفته و در بسیاری از آثار حالت شعاری دارد (Spiegelberg, 1970: 62). در بحث های حقوق بشر نیز یکی از حقوق شناخته شده، حق کرامت بشری است که در اسناد بین المللی گوناگون به این مسأله تصریح گردیده، اما تعریفی از آن

۱. جهت مطالعه بیشتر راجع به اصول و معیارهای کیفرگذاری ر.ک: ۱- چرایی و چگونگی مجازات، یزدیان جعفری، جعفری، انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی. ۲- حقوق کیفری و لیبرالیسم، رستمی، هادی، نشر نگاه معاصر. ۳- علوم جنایی در روبرویی با رویدادهای سیاسی (درآمدی بر تحولات حقوق کیفری و جرم شناسی در پرتو انقلاب مارکسیستی - لنینیستی روسیه)، نجفی ابرندآبادی، علی حسین، در: دایره المعارف علوم جنایی، کتاب چهارم، زیرنظر: دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی، نشر میزان، چاپ اول. ۴- جایگاه اصل تناسب جرم و مجازات در حقوق کیفری ایران و انگلستان، سبزواری نژاد، حجت، دو فصلنامه دیدگاههای حقوق قضایی، شماره ۷۷ و ۷۸، سال ۱۳۹۶. ۵- اصول و ضوابط ناظر بر تعیین کیفر و اهداف آن؛ مطالعه تطبیقی حقوق انگلستان، آلمان و ایران، محمدی مغانجوقی، فاطمه، رساله دکتری جزا و جرم شناسی، دانشگاه شهید بهشتی ۱۳۸۹. ۶- کیفرگرایی: معیارها و شاخص ها، غلامی، حسین، در: دایره المعارف علوم جنایی، کتاب چهارم، زیر نظر: دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی، نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۹۸. از ص ۱۰۳۵ الی ۱۰۵۳. ۷- معیارهای جرم انگاری و کیفرگذاری در سیاست جنایی تقنینی ایران، بیات صدیق، رسول، پایان نامه کارشناسی ارشد جزا و جرم شناسی، دانشگاه بین المللی امام خمینی ۱۳۹۵. ۸- کیفر در نظریه حقوق بشر و نظام کیفری ایران، نیکفر، حمیدرضا، پایان نامه کارشناسی ارشد جزا و جرم شناسی، دانشگاه شهید بهشتی.

۲. ر.ک: جعفری تبریزی، محمد تقی، حقوق جهانی بشر از دیدگاه اسلام و غرب، ص ۲۸۰

۳. این قسم از کرامت انسانی را خداوند در آیه ۱۳ سوره حجرات فرموده: «ان اکرمکم عند الله اتقیکم؛ همانا گرامی ترین شما نزد خداوند با تقواترین شماست»

ارائه نشده است و آنچه در این اسناد به آن اشاره رفته توجه به شرافت و شخصیت انسان است. از نظر تاریخی تکامل نظریه کرامت انسانی، به طور جدایی ناپذیری به ظهور اندیشه فرد گرایی و انسان گرایی مرتبط است به طوری که به اعتقاد فلاسفه یونان در قرن چهارم و پنجم قبل از میلاد مسیح بر می گردد. بنابراین نظریه های فلاسفه غربی ظهور فردگرایی به فلاسفه یونان غربی مبین این است که کرامت امری ذاتی یا فطری بشر است؛ چون امر ذاتی است؛ بنابراین از انسان لاینفک و جدایی ناپذیر است و تمامی موجودات انسان در کرامت با هم برابرند و کرامت انسان مبنای برخورداری افراد از حقوق بشر است. به عبارت دیگر حقوق بشر از کرامت انسانی سرچشمه گرفته است.^۱ به همین جهت برخی اندیشمندان کرامت انسانی را چنین تعریف می کنند: کرامت انسانی به آن نوع حرمت و ارزشی گفته می شود که انسان از آن جهت که انسان است از آن برخوردار است. آنان منشأ این کرامت را در انسانیت انسان جستجو می نمایند و می گویند انسان به ما هو انسان دارای کرامت است. در اخلاق کانتی نیز کرامت انسانی حیثیت و ارزشی است که به جهت استقلال ذاتی و توانایی اخلاقی انسانها به طور یکسان از آن برخوردارند (Kant, 1984:96). بدین ترتیب خوانش از کرامت انسانی در اندیشه اسلامی این است که در رویکرد اسلامی همه انسانها برخوردار از کرامت ذاتی هستند و خالق در بدو خلقت به همه انسانها اعطاء نموده است و همه انسانها در این نوع کرامت برابرند و برخی انسانها با کوشش خویش می توانند به نوع دیگری از کرامت که همان کرامت اکتسابی و ارزشی است، دست یابند. آنچه اهمیت دارد این است که این مفهوم باید بازتاب عملی پیدا کند و در سراسر زندگی در روابط میان آدمیان با یکدیگر و حکومتها با آدمیان، خود را نشان دهد. این مفهوم باید به عنوان حیثیت ذاتی انسان زیر بنای نظام اجتماعی - سیاسی قرار گیرد.

در مقاله حاضر کیفرگذاری کرامت مدار یعنی وضع کیفر در پرتو کرامت انسانی و لوازم آن، در سیاست جنایی مردم سالار بررسی می شود. لذا آنچه به عنوان معیار اساسی کیفرگذاری مورد توجه قانونگذاران قرار می گیرد، کرامت ذاتی است و این نوع کرامت است که پایه شکل گیری نظم

۱. «کرامت» معادل واژه ی انگلیسی Dignity که در معنای شرافت، حیثیت و استحقاق است. ممکن است گفته شود که بار معنایی واژه ی انگلیسی Dignity با مفهوم کرامت انسانی در زبان فارسی به کار رفته است متفاوت باشد لیکن از نظر ما این دو اگرچه لزوماً منطبق با یکدیگر نیستند لیکن متعارض و بار معنایی متفاوت از هم نیز ندارند. در این مفهوم، کرامت انسانی در واقع همان شرافت و حیثیت و استحقاق ذاتی غیر قابل سلب انسانی است. یکی از خصوصیات اصلی این شرافت و حیثیت انسانی غیر قابل سلب بودن آن است که دقیقاً منطبق با متن ماده I منشور حقوق اساسی اروپا است که بیان می دارد «کرامت انسانی غیر قابل نقض است». دومین خصوصیت کرامت انسانی ذاتی بودن آن است؛ یعنی کرامت انسانی امری اکتسابی نیست که قابل تحصیل باشد بلکه امری است که قبل از تولد انسان همراه او است و هرگز از او جدا نخواهد بود. این کرامت ذاتی به عقلانیت انسان وابسته نیست و با ارتکاب اعمال خلاف نیز سلب نمی گردد. این کرامت انسانی به عنوان موجودی دائمی همراه بشر است و هرگز از او جدا نمی گردد. (Plomer, 2012:1)

اجتماعی بوده و در تنظیم روابط مردم با یکدیگر و مردم با دولت‌ها به‌عنوان راهبرد سیاست جنایی مورد توجه قرار می‌گیرد. محورهای اصلی مورد بحث این است که در این مدل از سیاست جنایی وضع کیفر در پرتو کرامت انسانی چگونه قابل توجیه است؟ و چه ارتباطی بین تناسب کیفر با مرتکب به عنوان انسان بهره مند از حقوق بنیادین کرامت انسانی وجود دارد؟ و حدود وضع کیفر و گزینش نوع آنها در پرتو این اصل تبیین شده و کرامت انسانی چه جایگاهی در امر کیفرگذاری دارد و چگونه توجیه می‌شود؟ کرامت انسانی گاهی به عنوان یک اصل کیفرگذاری مورد توجه سیاست گذاران کیفری قرار می‌گیرد و گاهی از نظر گونه شناسی مجازات‌ها و تحولات کمی و کیفی که در کیفر به عنوان یک پدیده‌ی تاریخی و زمان مند، ایجاد می‌کند، مطالعه می‌شود. اکنون به بررسی نقش کرامت انسانی در تحول کیفر و نقش آن به عنوان یک اصل در وضع کیفر در مدل سیاست جنایی مردم سالار پرداخته می‌شود.

۱. کرامت انسانی؛ اصل مبنایی کیفرگذاری

نظام‌های سیاسی مردم سالار از اصول و شاخص‌های حکمرانی خوب یا به زمامداری مانند اصل شفافیت در مدیریت سیاسی، اصل مشارکت‌پذیر بودن حاکمیت، پاسخگو بودن حکمرانان، قانون‌گذاری کرامت مدار و غیره پیروی می‌کند (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۹۷: ۴۵۶).^۱ حقوق و آزادی‌های انسان که گاهی با عنوان حقوق بشر از آن‌ها یاد می‌شود، اساسی‌ترین و ابتدایی‌ترین حقوقی است که هر فرد به طور ذاتی و فطری به صرف و به دلیل انسان بودن از آن بهره‌مند می‌شود. قانون اساسی هر کشور اصلی‌ترین سندی است که این حقوق را برای شهروندان تضمین نموده است (زراعت، محدثه و زراعت، عباس، ۱۴۰۰: ۵۸).

از مهم‌ترین اصول حاکم بر این مدل سیاست جنایی همانا «کرامت انسانی» در مرحله جرم‌انگاری و کیفرگذاری است. قانون‌گذاران و تدوین‌کنندگان قوانین جزایی با در نظر گرفتن ارزش‌های تعریف شده در جامعه، کرامت و حیثیت اشخاص اعم از بزه دیده و مجرم را در سیاست‌گذاری کیفری در نظر می‌گیرند و معمولاً در مواردی که جرم‌انگاری به حیثیت خصوصی افراد لطمه وارد نکند (مانند برخی از جرائم منافی عفت) از آن (جرم‌انگاری کردن رفتار) چشم‌پوشی می‌نماید؛ در مرحله کیفرگذاری به گونه‌ای سیاست‌گذاری می‌شود که کیفرها و اجرای آن موجب تضییع ارزش‌ها و حق‌های ذاتی انسان که همان کرامت انسانی است، نگردد. مدل سیاست

۱. نجفی ابرندآبادی، علی حسین، سیاست جنایی در برابر بزهکاری اقتصادی، در: امیرحسین، نیازپور، (به کوشش)، سیاست جنایی در برابر بزهکاری اقتصادی، ۱۳۹۷، ص ۴۵۶

جنایی مردم سالار که تحت تأثیر نظریه های فرد گرایی و اصالت فرد شکل گرفته است،^۱ به طور چشمگیری در تدوین سیاست جنایی و هنجارگذاری کیفری به حقوق انسانی توجه دارد.^۲ از همین رو توجهات اخلاقی کیفر در این مدل تا زمانی که بر خلاف حقوق انسانی نباشد، مورد پذیرش قرار می گیرد.

جرم‌انگاری در جامعه تابع ضوابط و اصول برخاسته از فضای فکری، فرهنگی جامعه های خود هستند و از دل آنها سرچشمه می گیرند زیرا همان گونه که آشکار است حقوق کیفری متأثر از دین، باورها، اخلاق، سیاست و به طور کلی فرهنگ جامعه است و قانون‌گذار ناخود آگاه در فضای این امور دست به جرم‌انگاری می زند (قماش، همان: ۱۰۹). مقوله کیفرگذاری در چارچوب هنجارگذاری جنایی نیز تابعی از این اصول و ضوابط می باشد و متأثر از نوع نگاهی است که آن جامعه به «انسان» و «جامعه» دارد و اندیشه‌های گوناگون سیاسی (لیبرالسیسم، توتالیترسیسم و ...) که مبنای شکل گیری سیاست جنایی هر جامعه‌ای می باشد، به عنوان یکی از پارادایم‌های کیفرگذاری در گزینش نوع کیفر و ترجمان اصل کرامت انسانی در این امر است. سیاست جنایی مردم سالار با آبخور اندیشه سیاسی لیبرال (اصالت فرد و توجه به حقوق فردی) در امر کیفرگذاری توجه خاصی به کرامت انسانی داشته که لزوم توجه به این اصل، نوع و میزان کیفرهای انتخابی توسط مقنن را متفاوت رقم می زند.

نقش کرامت انسانی در کیفرگذاری از دو جهت قابل بررسی است که قانون‌گذار در جهت تأمین و حفظ کرامت انسانی و لوازم آن به رویکرد کمینه‌گرایی کیفری از یک سو و رویکرد بیشینه‌گرایی به مجازات‌های عادلانه متوسل می شود.

۱. فردگرایی از نظر سیاسی، در واقع بیانگر طرز تفکر آن دسته از افراد و گروه‌هایی است که معتقدند آنچه اصالت دارد فرد و نه جامعه است. فرد هم از بعد هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی و هم از بعد ارزشی بر جامعه مقدم است و باید از حقوق و آزادی‌های افراد در مقابل تجاوز دولت و قدرت سیاسی حمایت شود. (رحیمی نژاد، اسمعیل، اصل کرامت انسانی، در: دانشنامه سیاستگذاری حقوقی، (به کوشش)، لعیا جنیدی و امیرحسین نیاز پور، چاپ اول، ۱۳۹۹، ص ۹۸).

۲. البته لزوماً به این معنا نیست که همیشه این مدل از سیاست جنایی به جهت توجه به «اصالت فرد» در تدوین سیاست جنایی به حقوق فردی پایبند باشد، بلکه گاهی اوقات ممکن است به ضرر و در تعارض با حقوق فردی هنجارگذاری نماید به عنوان مثال در مواردی که سیاست جنایی در تعارض با آزادی فردی و امنیت قرار گیرد، آنچه اولویت دارد امنیت جمعی خواهد بود و نه آزادی فردی؛ یعنی در این مدل از سیاست جنایی نیز اگرچه حقوق فردی و اصالت فرد مورد توجه است لیکن در تعارض با امنیت همگانی، توجیه نقض حقوق فردی نیز وجود دارد. در این خصوص بنگرید به: کرامت‌مدار، راهبرد تعادل بخش میان امنیت و آزادی در گفتمان سیاست جنایی، فروغی، فضل‌الله و صادقی، محمدهادی و اخوان کاظمی، بهرام و میرزایی، محمد، مجله آموزه های حقوق کیفری، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، شماره ۱۵، بهار و تابستان ۱۳۹۷

۱.۱. رویکرد کمینه‌گرا به کیفرهای ضروری

در اندیشه آزادمنشی مؤلفه‌های خاصی در کیفرگذاری، با تکیه بر حقوق و آزادی‌های فردی، مورد توجه قرار گرفته است؛ از جمله اینکه در این نگاه انسان واجد آزادی است و از طرفی اعتقاد به فردگرایی و اینکه فرد اولاً و بالذات دارای حقوقی است که فعالیت‌های دولت باید به حفظ آنها محدود باشد، دارد.

سنت لیبرال از همان آغاز بر دولت حداقلی، به ویژه در ساحت جرم‌انگاری و کیفرگذاری تکیه می‌کند؛ و از هر دولتی که بخواهد از رهگذر ساز و کارهای کیفری وارد حیطه خصوصی افراد شود، شدیداً تبری می‌جوید (رستمی، ۱۳۹۳: ۶۶). بر مبنای این اندیشه‌ی انسان‌گرا اهمیت خاصی به ارزش ذاتی و والای کرامت انسان داده شده و انسان فارغ از هر گونه وضعیت و موقعیت و به صرف انسان بودن، دارای حرمت است.

سیاست جنایی انسان‌مدار، در حیطه کیفرگذاری کرامت محور با فراز و نشیب‌هایی روبرو بوده است. مدل سیاست جنایی مردم‌سالار تحت تأثیر اندیشه‌های انسان‌گرایانه و توجه به ارزش ذاتی انسان و کرامت‌مداری در امر کیفرگذاری تابع معیارهایی است که مهم‌ترین آنها احترام به کرامت ذاتی انسان است. کرامت ذاتی انسان نیز اقتضائاتی دارد که از جمله توجه به اصل آزادی، ممنوعیت مجازات‌های ظالمانه و غیرضروری، ممنوعیت تبعیض در وضع کیفر و تحقق عدالت قضایی با حاکمیت قانون از مهم‌ترین آنها می‌باشد بر این مبنا ضرورت کیفر را باید در اندیشه‌های مکتب فایده‌ی اجتماعی سزار بکاریا و ژرمی بنتام جستجو کرد؛ بدین معنا که نتایج و آثار یک رفتار بهترین معیار برای قضاوت راجع به درستی یا نادرستی آن عمل است. از نظر یک فایده‌گرا اگر مجازات جزء رنج برای مجرم حاصل دیگری نداشته باشد، نمی‌تواند توجیه‌کننده باشد. در خصوص ضرورت داشتن کیفر گفته شده «کیفری که از مرز ضرورت و حفظ سعادت عمومی بیرون رود، ستمگرانه است و هر چقدر امنیت مردم مقدس‌تر و از تعرض مصون‌تر باشد و هیأت حاکم آزادی بیشتری به رعایا عطا کند، کیفرها عادلانه‌تر خواهد بود» (بکاریا، همان: ۴۱). از نگاه سزاگرایان لزوم کیفر را نه در فایده‌مندی آن بلکه در عدالت و انصاف باید جستجو کرد. کانت از پایه‌گذاران این مکتب توجهی به فایده‌ی حاصله از کیفر ندارد و کیفر را به خاطر اینکه اخلاق و عدالت آن را اقتضا می‌کند ضروری می‌داند.

در مدل سیاست جنایی مردم‌سالار آنچه مورد تأکید این نوع از مدل سیاست جنایی است، توجه به حقوق فردی و حمایت از آزادی است و تنها چیزی که می‌تواند محدودکننده آزادی فرد باشد، اصل ضرر است؛ این اصل به عنوان معیار کیفرگذاری و تحدید آزادی و در نتیجه جرم‌انگاری رفتار انسان است. بر این پایه سودمندی کیفر و ضروری بودن آن نه از آن جهت که مقید در معنای

مکتب فایده‌گرایی باشد، بلکه از جهت معرفت ما به ارزش و اعتبار حق انسان فارغ از هر فکر سودمندی و سودجویی است. در این نگاه فایده‌گرایی کیفر به معنای استفاده ابرازی از انسان تلقی می‌شود و چنین هدفی با شأن و کرامت انسان در تضاد است و موجب برخورد حیوان‌گونه با انسان می‌شود. در نگاه سیاست‌جنایی مردم‌سالار وضع کیفر تنها در صورت دفاع از آزادی و حیثیت دیگران ضروری بوده و چاره‌ای جز توسل به ضمانت اجرای کیفری جهت پاسداری از ارزش آزادی و کرامت انسان نباشد، می‌توان به آن توسل جست. به عبارت دیگر معیار تشخیص کیفرهای ضروری از غیرضروری در این مدل سیاست‌جنایی که با ابتناء بر آموزه‌های اندیشه لیبرالی و توجه به آزادی و فردمداری شکل گرفته، صرفاً حمایت و تأمین ارزش کرامت انسان و پاسداری از ارزش آزادی فرد است.

تکیه بر جنبه بازپرورانه مجازات که یادآور سودمندی کیفرهاست، نیز بیش از هر چیز نشانگر توجه به حیثیت انسانی است. از لحاظ تاریخی اندیشه اصلاحی را فقط نمی‌توان به زمان معاصر نسبت داد، بلکه اندیشه‌ورانی مانند افلاطون نیز با تکیه بر اجرای مجازات آن را وسیله تهذیب اخلاق و زدودن ناپاکی روح مجرم می‌دانستند. این در حالی است که از میان اندیشه‌وران معاصر غربی جریان اصلاح و درمان مجرم با جنبش معاصر بشر دوستانه پیوندی جدی خورده است (یزدبان جعفری، ۱۳۹۱: ۱۱۲). از سوی دیگر نظریه‌های مبتنی بر فایده‌گرایی در عرصه حقوق کیفری با کرامت انسانی در تضاد است. بر اساس این نظریه نه تنها نیازی نیست که کیفر با جرم متناسب باشد، بلکه ممکن است بر مرتکبان به جرائم یکسان نیز بر حسب بازدارندگی مجرم از ارتکاب جرم، کیفر متفاوتی بر آن تحمیل شود. به عبارت دیگر هدف اساسی در این نظریه، کنترل رفتار یا بهبود رفتار مجرمانه است که به روش‌های ارعابی، اصلاحی یا ناتوان‌سازی جلوه می‌کند. در دوران معاصر حقوق‌دانان غربی با الهام از مکتب‌های فلسفی و فکری حاکم بر جهان غرب که سيطره اندیشه اومانستی در آن به چشم می‌خورد، برخی از مجازات‌ها را غیر انسانی و مخالف با کرامت انسان می‌دانند (پیوندی و میربد، همان: ۱۴۱). بدین ترتیب در مدل سیاست‌جنایی مردم‌سالار تعدادی از مجازات‌ها که با کرامت انسانی در تضاد هستند و باید از عرصه حقوق کیفری حذف شوند. مارک آنسل به عنوان یکی از اندیشوران کرامت‌مدار در عرصه سیاست‌گذاری حقوق کیفری معتقد است «در یک نظام مبتنی بر احترام به نوع بشر، حمایت از زندگی انسان، باور به کمال‌پذیری و ارتقای اجتماعی انسان این مجازات خون‌بار (اعدام) توجیه‌پذیری خود را از دست می‌دهد» (آنسل، ۱۳۹۵: ۸۵) چرا که از نظر فردگرایان حیثیت‌دانی و کرامت انسان بر همه چیز تقدم دارد.

در قوانین کیفری جمهوری اسلامی ایران، پیش‌بینی نهادهایی مانند تعویق، تعلیق مجازات، گسترش دامنه آزادی مشروط، نظام نیمه آزادی و مجازات‌های جایگزین حبس در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ و به ویژه رویکرد قانونگذار در کاهش مجازات حبس تعزیری مصوب ۱۳۹۹ را می‌توان نوعی تلافی کیفرها تلقی نمود. کرامت مداری در وضع کیفر ایجاب می‌کند که در «ضروری بودن» آن نیز کرامت مورد توجه قرار گیرد. به‌عنوان مثال در باب کیفر اعدام، سزاگرایان ضروری بودن آن را از باب تضمین «اجرای عدالت» و احساس عدالت خواهی توجیه می‌کنند و در مقابل فایده‌گرایان دلایلی مانند اعدام عامل ثبات اجتماعی است و ابزار کارآمدی برای پیشگیری از ارتکاب جرم از طریق ایجاد ترس و ارعاب در بزهکاران بالقوه است و جامعه نیز از شر بزهکاران خطرناک رها می‌گردد، از توجیهات ضروری بودن کیفر اعدام دانسته‌اند.^۱ استفاده از مجازات زمانی ضرورت دارد که برای دفاع از آزادی و حیثیت دیگران چاره‌ای جز توسل به آن وجود نداشته باشد و اصل فایده‌مندی کیفر در این مدل سیاست جنایی فرد محور، نمی‌تواند مجوز پیش‌بینی هر نوع کیفر و خشونت دولتی باشد.

در عین حال در قوانین کیفری کشورهای مدل لیبرال دموکراتیک سیاست جنایی شاهد نقض کرامت انسانی در مرحله وضع کیفر هستیم که این امر غالباً از جایی شروع می‌شود که دولت‌های تابع مدل مردم سالار در مقاطع زمانی خاص مثلاً در دوران بحران سیاسی یا در خصوص جرایمی خاص به سمت مدل سیاست جنایی مانند مدل اقتدارگرا کشیده شوند؛ در این صورت است که حقوق و آزادی‌های بنیادین افراد و کرامت انسانی به آن سان که ستوده می‌شود مورد توجه قرار نگرفته و قربانی برخی سیاست‌ها خواهد شد. به‌عنوان مثال در حوزه ی جرایم تروریستی که مجرم در حقوق کیفری به مثابه دشمن در دنیای سیاست تلقی می‌شود و لذا تفکرات سیاسی در شکل‌گیری حقوق کیفری ضد تروریستی جای اصول حقوق کیفری مانند تناسب مجازات با مجرم، تلافی اجرای کیفر را می‌گیرد و بدین سان در مرحله وضع کیفر برای چنین جرایمی تابع الزامات بین‌المللی نبوده و در قالب معیارهای حقوق بشری و کرامت انسانی کیفرگذاری نمی‌کنند.

بدین ترتیب در این مدل سیاست جنایی صرف نظر از موارد خاص نقض کرامت انسانی در برخی حوزه‌ها و در مقاطع زمانی خاص، عموماً توجه به کرامت انسانی در امر کیفری‌گذاری تحدیدگر دولت‌ها در وضع کیفرهای غیرضروری بوده و غیرضروری بودن کیفر در این مفهوم نه از باب فایده‌مندی و سزاگرایی کیفر بلکه ضروری بودن کیفر آن است که مجازات برای دفاع از آزادی

۱. جهت مطالعه بیشتر در باب نگاه لیبرالیسم به کیفر اعدام رک: رستمی، هادی، حقوق کیفری و لیبرالیسم، نشر نگاه معاصر، چاپ اول، ۱۳۹۹، صص ۳۲۵ الی ۳۳۰

فرد و امنیت جامعه باشد؛ آن هم با مداخلهٔ حداقلی دولت و راهی جز کیفر برای حمایت از اصل آزادی وجود نداشته باشد.

۲.۱. رویکرد پیشینه‌گرا به کیفرهای عادلانه

توجه به کرامت‌مداری در کیفرگذاری دو نتیجه اساسی به دنبال دارد، یکی منع توسل دولت‌ها به وضع کیفرهای غیرضروری که در مبحث قبل با عنوان کمینه‌گرایی کیفری در سیاست جنایی مردم‌سالار اشاره شد و دیگری منع توسل به کیفرهای غیرانسانی است که در این قسمت با عنوان رویکرد پیشینه‌گرا به کیفر عادلانه در مدل سیاست جنایی پرداخته می‌شود.

در نگاه لیبرالیسم «انسانی^۱ و عادلانه» بودن مجازات شرط پذیرش آن است و این بدان معنا است که کیفری که به حقوق بنیادین آدمی و کرامت ذاتی او بی‌اعتنا باشد، امکان ندارد و جاهتی در این آموزه داشته باشد. لیبرالیسم متعهد به بازشناختن کرامت و ارزش یکایک آدمیان است و از این رو نسبت به مجازات‌های مغایر با کرامت انسانی بسیار حساس است (رستمی، ۱۳۹۹: ۳۱۵).

سیاست جنایی مردم‌سالار با اندیشه آزادمنشی و توجه به آزادی‌های فردی و اجتماعی و با محوریت انسان که از آن به‌عنوان اصالت فرد یاد شده از کرامت انسانی در وضع کیفر خواسته دیگری دارد؛ و به عبارت دیگر با توسل به این معیار، دولت‌ها را از وضع برخی مجازات‌ها که غیرانسانی و ظالمانه و در برخورد با عزت و شرافت انسان‌ها است منع می‌کند. کرامت انسانی‌گاهی دولت‌ها را از وضع کیفر غیر ضروری که معنای آن گفته شد، باز می‌دارد؛ هر چند که آن کیفر انسانی باشد و گاهی دولت‌ها را از وضع کیفر غیرانسانی منع می‌کند، هر چند که آن کیفر برای جامعه ضروری تلقی شود.

بنابراین به دلیل حفظ حرمت و حیثیت انسانی است که امروزه مجازات‌های غیرانسانی، ظالمانه و تحقیرکننده طرفداران خود را در میان علاقه‌مندان به عدالت کیفری از دست داده است و سازمان ملل به نیابت از افکار بشر دوستانه جهانی و برآیند وجدان بشر در اصل پنجم اعلامیه جهانی حقوق بشر، ماده ۷ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و ماده ۲ کنوانسیون ۱۹۸۴ منع شکنجه و رفتار یا مجازات خشن غیرانسانی یا تحقیرکننده، کیفر خشن و ظالمانه را به‌دلیل برخورد آنها با کرامت انسانی مجرمان ممنوع شمرده و دولت‌ها را به مقابله با این اقدامات دعوت کرده است. در متن‌های گوناگون بین‌المللی تصریح شده که حکومت‌ها مجاز نیستند افراد را با

۱. لازم به ذکر است «کرامت انسانی» غیر از مسأله «مجازات‌های غیرانسانی» است اما از آنجا که مجازات اگر با کرامت انسان برخورد کند وصف غیرانسانی به خود می‌گیرد؛ در نتیجه برخی مجازات‌ها از آنجا که با کرامت انسانی در تضاد است، پس غیرانسانی خواهد بود.

مجازات‌های غیرانسانی تنبیه کنند اما در هیچ یک از متن‌های پیش گفته، کرامت انسان که آن را مبنای لغو برخی مجازات‌ها می‌دانند، تعریف نشده است. بدین ترتیب در مدل سیاست جنایی مردم سالار چنانچه مجازات حیثیت افراد را لکه دار کند و مجرم در خود احساس حقارت کند و توان بازگشت به جامعه نداشته باشد، پذیرفته نیست.

منظور از رفتار ظالمانه به نظر می‌رسد همان رفتار غیرانسانی و وحشیانه باشد که در کنوانسیون از آن یاد شده است. به عنوان نمونه در یک مورد که نگهبانان زندان با وسیله‌ای فلزیاب به بیضه‌های زندانی محکوم به مرگ، ضربات متعدد وارد کرده بودند، به طوری که اندام تناسلی وی شدیداً آسیب دیده بود و در مورد دیگری ربودن و ناپدید سازی یک فرد و جلوگیری از تماس وی با خانواده و فضای بیرون از بازداشتگاه، هردو مورد از سوی کمیته حقوق بشر رفتارهای ظالمانه و غیر انسانی تشخیص داده شد (علامه، همان: ۱۵۲). البته باید گفت مجازات‌های غیر انسانی هم مجازات‌های ظالمانه را در بر می‌گیرد و هم مجازات‌هایی را که مغایر با کرامت انسانی باشد که در این خصوص دادگاه قانون اساسی آمریکا اظهار داشته: مجازات‌های ظالمانه به معنای مجازات‌های مغایر با کرامت انسانی است و منظور از آن مجازات‌های غیرانسانی و مغایر با تمدن است (همان: ۱۵۴). مجازات برای آنکه انسانی تلقی شود، لازم است اولاً تقصیر در اعمال آن رعایت شود و ثانیاً برابری افراد در قبال آن مراعات گردد و ثالثاً موجب تحقیر انسان نشود (یزدیان جعفری؛ ۱۳۹:۱۷۶). یکی از ابعاد انسانی کیفر این است که اعمال مجازات به افرادی صورت می‌گیرد که استحقاق آن را داشته باشند و بدون وجود استحقاق (تقصیر) امکان اعمال کیفر برای انسان، امری غیر انسانی خواهد بود و عدم توجه به استحقاق، نه تنها موجب بی تناسبی مجازات با جرم شده بلکه در مواردی موجب می‌شود حتی افراد غیرمقصر یا بی گناه مجازات شوند و یا افراد مقصر اصلاً مجازات نشوند. اصل مجازات مقصر دارای دو جنبه سلبی و ایجابی است که از جنبه سلبی این اصل به عنوان یک عامل محدود کننده عمل کرده و مانع از مجازات افراد غیر مقصر می‌شود و از جنبه ایجابی به لزوم مجازات افراد مقصر منجر می‌گردد و مجازات کردن مقصرین تکلیف جامعه است (همان، ۱۸۱ و ۱۸۲). از ابعاد دیگر مجازات انسانی، برابری افراد و ممنوعیت تبعیض در کیفر است. از آنجائیکه انسان‌ها از کرامت ذاتی یکسان برخوردار هستند، لذا لازم است تمامی حقوقی که لازمه‌ی احترام به این کرامت است به صورت برابر برخوردار باشند و تبعیض در امر کیفر برای انسان‌ها از مصادیق کیفرهای غیر انسانی است. در نهایت منع تحقیر و لزوم رعایت حرمت انسانی در وضع از دیگر ابعاد انسانی بودن کیفر است که منجر به رعایت کرامت انسانی در کیفردهی نیز می‌شود.

اصل دوم بند ششم قانون اساسی ایران بر کرامت و ارزش والای انسان و آزادی توأم با مسئولیت او در برابر خدا تأکید کرده است. اصل ۳۸ قانون اساسی راجع به منع شکنجه و اصل ۳۹ ممنوعیت هتک حرمت انسان که منجر به هتک کرامت انسانی شده، از نمونه‌های توجه سیاست جنایی ایران به رعایت اصل کرامت انسانی در وضع کیفر است. ضمانت اجرای این موارد در ماده ۵۷۸ قانون مجازات اسلامی پیش بینی شده است. همچنین کرامت انسانی در سند امنیت قضایی که رییس محترم قوه قضاییه مصوب نموده، مورد توجه قرار گرفته است: در مقدمه این سند آمده است «... در جامعه مردم سالار و اسلامی، اعتماد عمومی به نظام قضایی، اقتدار و انسجام دستگاه قضایی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است...» و در قسمتی دیگر بیان شده «... پایبندی به اصل حاکمیت قانون و استقلال قوه قضاییه و قضات دادگستری از الزامات بنیادین دستیابی به امنیت قضایی است...». در ماده ۲۰ سند امنیت قضایی، ممنوعیت مطلق هرگونه شکنجه و رفتارهای تحقیرآمیز به‌عنوان حقوق خاص شهروندی در فرایند دادرسی در جهت حفظ کرامت انسانی پیش‌بینی شده است و حتی رفتار توأم با توهین و تحقیر کلامی یا عملی و خشونت گفتاری از مواردی است که می‌تواند به کرامت انسانی خدشه وارد کند. همچنین در ماده ۲۵ همان سند لزوم برخورداری از امکانات اعم از رفاهی و آموزشی و بهداشتی در طول دادرسی کیفری را به‌عنوان حقوق اولیه در جهت حفظ کرامت انسانی پیش بینی شده است که از نمونه‌های یک مدل مردم سالار سیاست جنایی، به‌ویژه در سیاست جنایی قضایی محسوب می‌شود.

بنابراین انسانی کردن کیفر، که در نگاه مدل مردم سالار سیاست جنایی شرط پذیرش کیفر است، بدان معناست که هر مجازاتی به حقوق بنیادین آدمی و کرامت ذاتی او بی‌اعتنا باشد، مورد قبول نظام کیفری نبوده و نگاه مثبتی به چنین مجازات‌هایی به جهت غیرانسانی بودن و تحقیرکنندگی آن‌ها و تعارض با کرامت انسانی نداشته و جاهتی در این مدل سیاست جنایی نخواهند داشت. از این رو در این مدل لزوم توجه به فرد و حقوق فردی ایجاد می‌نماید که در وضع کیفر احترام به نوع بشر و حفظ کرامت انسانی از سوی واضعان مورد عنایت جدی قرار گیرد. در این مدل هرگونه ایجاد درد و یا محدودیت یا سلب حقوق انسانی توسط انسان دیگر مستلزم وجود توجیه و دلیل است و کیفرگذاران هرچند به خاطر دارا بودن قدرت سیاسی و تفوق در جامعه مبادرت به جرم‌انگاری و کیفرگذاری می‌نمایند، لیکن رعایت کرامت انسانی مرتکب، بدون توجه به اغراض سیاسی و ایدئولوژی حکومت‌ها، باید همواره معیار اصلی باشد.

۲. گونه‌شناسی کیفرهای کرامت مدار

اصولاً در نظام‌های سیاست جنایی غیردموکراتیک مناسب‌ترین و قاطع‌ترین ابزار برای پیشبرد اهداف و سیاست‌های اجتماعی «ابزارهای قهرآمیز از گونه کیفری» است. کیفر همواره پیامدهایی مانند تحدید حقوق و آزادی‌های فردی و بدنام‌کنندگی مرتکب را دارد. در مدل سیاست جنایی مردم‌سالار زمینه‌های بروز ابزارگرایی کیفری و توجیه هر نوع کیفر، به لحاظ رویکرد حق‌مداری و توجه به حقوق فردی موضوعیت پیدا نمی‌کند. از همین رو کرامت‌انسانی یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌هایی است که در نظام‌های سیاسی مردم‌سالار به عنوان مبنای سیاست‌گذاری‌های کیفری نقش تعیین‌کننده‌ای دارد.

کیفرها در طول تاریخ تحولات علوم جنایی گونه‌ها و اهداف مختلفی را داشته و دنبال کرده‌اند. مجازات‌ها، در دوران باستان، شیوه‌ای برای انتقام جویی و تسلی بزه دیده قلمداد می‌گردیدند، در حالی که در دوره سزا دهی سنتی صرفاً به کیفر به عنوان مجازات تأکید می‌شد و هدف تنبیه مجرمین بود؛ لذا کیفر اگرچه، ذاتاً قبیح است ولی ضروری و پسندیده است و در احیای اصول اخلاقی دارای حسن ذاتی است؛ بنابراین کیفر همواره در طول تاریخ دارای کارکرد بوده و لیکن، گونه‌ها و کیفیت آن متحول شده است. امروزه قوانین اساسی کشورها، تجلی گاه شناسایی حقوقی است که با هدف حمایت از کرامت انسان تدوین می‌شوند، قانون‌گذاران در جهت تضمین کرامت انسانی هر گونه رفتارهایی را که موجب نادیده گرفتن این حقوق و نقض حقوق ناظر بر کرامت انسانی باشد جرم‌انگاری می‌نماید؛ اما در عین حال آن دسته از واکنش‌های اجتماعی (کیفر) را که موجب تضییع کرامت مجرم شود را از زرادخانه‌های کیفری حذف و تعدیل می‌کند.

با شناسایی انسان به عنوان «صاحب حق» و کرامت‌مداری وی، تحولی نیز در کیفرگذاری شکل می‌گیرد؛ تجاوز به حقوق انسانی و کرامت وی، از شدیدترین جرایم به شمار می‌رفت. به عبارت دیگر جرم‌انگاری به عنوان یک ابزار در دست دولت‌ها در جهت حفظ کرامت انسانی و حقوق وی مورد استفاده قرار می‌گیرد، همان‌گونه که انواع جرایم در طول تاریخ متناسب با ارزش‌های اساسی جامعه متحول می‌گردند، انتخاب نوع کیفر و مجازات‌ها در مرحله کیفرگذاری نیز متناسب با کرامت انسانی متحول شده است. در واقع برخی کیفرها در طول تاریخ دستخوش دگرگونی و بعضاً از سامانه عدالت کیفری حذف شده‌اند. با بررسی مبنای این تحولات، شاخص کرامت انسانی نقش عمده و اساسی در دگرگونی‌های کیفر داشته است. براساس توجه به کرامت انسانی است که برخی مجازات‌ها به دلیل ناقض حقوق والای انسانی و تعارض با آن دچار تحول شده‌اند. این تحولات هم در جنبه کیفی مجازات‌ها (گزینش نوع کیفر: کیفرهای بدنی، سالب آزادی، مالی و غیره) و هم نسبت به چگونگی اجرای کیفر (اجرای علنی کیفر، وضعیت ظاهری زندان و ...) و در نهایت از نظر

کمیت مجازات‌ها از حیث شدت و ضعف آن، رخ داده است. بدین سان، مطالعه گذار کیفرهای بدنی به کیفر سلب‌کننده آزادی در سیاست جنایی مردم سالار در پرتو توجه به ارزش و کرامت انسانی، موضوع بحث را روشن می‌کند.

۱.۲. گذار از کیفرهای جسم بنیاد (بدنی)

کیفر بخش جدایی‌ناپذیر هر نظام کیفری است. نوع کیفر می‌تواند در جوامع و زمان‌های مختلف بسته به ارزش شاخص جوامع تغییر کند. در این میان شاخص «انسانی بودن» کیفر که از ویژگی‌های مشروعیت آن در نظام‌های لیبرال است، بیشترین نقش را در تحولات کیفر ایفا کرده است. کیفرهای بدنی یا کیفرهای جسم بنیاد، مجازات‌هایی هستند که با هدف وارد کردن درد و رنج جسمی به مجرم، وارد قوانین کیفری شده است. نظام‌های کیفری در طول تاریخ کیفری‌های بدنی مختلفی را به رسمیت شناخته و برخی را وارد زرادخانه کیفری نموده است. مهم‌ترین کیفرهای جسم بنیاد همان‌گونه که می‌دانیم، عبارتند از مرگ، شلاق و قطع عضو که هر یک بسته به نوع نگرش نظام‌های سیاسی و سیاست جنایی مورد پذیرش هر نظام دستخوش تحولاتی شده‌اند. کیفرهای بدنی، به دلیل آنکه به‌طور مستقیم بر جسم و جان انسان تحمیل می‌شود، رابطه معناداری با کرامت انسانی پیدا می‌کنند. نظام‌های مردم سالار که به‌طور مستمر از حقوق بشر و کرامت انسانی دفاع می‌کنند، طبیعی است نسبت به کیفرهای مزبور نگرانی بیشتری داشته (رستمی، همان: ۳۲۱) و متناسب با شاخص کرامت انسانی، این‌گونه کیفرها را در نظام‌های حقوقی خود دستخوش تغییرات و تحولات نمایند. پیرامون کیفر اعدام، تحلیل‌های فراوانی در خصوص تأیید یا رد آن بین صاحب نظران وجود دارد. در نگاه لیبرال، وجه غالب به سمت لغو کیفر مرگ است. در حالی که به رغم بحث‌های فلسفی، کیفر مرگ و اشکال مختلف اجرای آن در قوانین کیفری وارد شده و با توجه به کرامت مداری در ادوار مختلف تاریخی دستخوش تحولات شده است. امروزه جوامع، در پرتو اندیشه‌های اومانستی و اسناد بین‌المللی حقوق بشر، ارزش والای انسانی و اهمیت ناشناخته آن را باز یافتند و کم‌کم به انسان، به عنوان یک موجود «صاحب حق» نگرستند. انسان در این دوره به دنبال باز یافتن کرامت و آزادی خود است که شاخص اصلی جوامع لیبرال بوده و در عین حال دغدغه جامعه‌های سالم و عاری از بزهکاری را نیز دارد. به همین خاطر مجازات‌ها به سمتی متحول می‌شوند که در عین دفاع از حقوق فرد و کرامت ذاتی وی، حقوق اجتماعی نیز تأمین شود. شیوه اجرای کیفر مرگ تحت تأثیر این دیدگاه‌ها، انسانی‌تر شد و به جای روش‌های

سابق، از چوبه دار و یا برخی نظام‌ها استفاده از گیوتین استفاده می‌کردند. تا اینکه کیفر مرگ در سده بیستم از زرادخانه مجازات‌ها با گذر زمان حذف شد.^۱

بدین سان تحت‌تأثیر اندیشه لیبرال، در زمینه احترام به حقوق بشر و کرامت انسانی، در نظام‌های کیفری بسیاری از کشورها، مجازات اعدام لغو و از زرادخانه‌های کیفری طرد شده است. اسناد گوناگونی بین‌المللی و منطقه‌ای نیز دست به لغو مجازات اعدام زده‌اند مانند پروتکل ششم کنوانسیون اروپایی حمایت از حقوق بشر و آزادی‌های اساسی در مورد لغو کیفر اعدام (۱۹۸۳)، دومین پروتکل اختیاری میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی برای لغو کیفر اعدام (۱۹۸۹) و پروتکل الحاقی به کنوانسیون آمریکایی حقوق بشر برای لغو کیفر اعدام (۱۹۹۰). در اساسنامه دادگاه کیفری بین‌المللی (I.C.C) که کیفر مرگ برای هیچ یک از جرایم ارتكابی پیش‌بینی نشده است. نظام‌های سیاسی تابع مدل مردم‌سالار سیاست جنایی عضو اسناد پیش‌گفته هستند که گفتمان این مدل سیاست جنایی، اعتقادی به بازدارندگی کیفر مرگ ندارد و آن را ناعادلانه و مغایر با کرامت ذاتی انسان می‌داند؛ لذا بر پایه اصل کرامت‌مداری، کیفر مرگ و به طور کلی کیفرهای بدنی را از زرادخانه‌های کیفری خود حذف کرده‌اند.

کیفرهای «بدنی مادون اعدام»^۲ نیز مغایر با کرامت ذاتی انسان است و کاربرد خشونت که همان کاربرد نامشروع قدرت و زور تعریف می‌شود، برخلاف حقوق انسانی است. در سده نوزدهم برخی نظام‌های حقوقی استفاده از شلاق را به عنوان کیفری مشروع کاهش دادند؛ در سده بیستم نظام‌های تابع مدل سیاست جنایی مردم‌سالار آن را از سپاه مجازات‌های خود حذف کردند. اعمال چنین مجازات‌هایی بر انسان از دیدگاه لیبرال که حقوق فردی و آزادی را سرلوحه خود می‌دانند، نوعی نگاه حیوانی به مجرم تلقی می‌شود و تقلیل جایگاه انسان به یک موجود وحشی باعث شده که این گونه مجازات‌ها به نحو وحشتناکی بر انسان اجرا شود و غیرانسانی‌ترین الگوی کیفردهی در طول تاریخ رقم خورده شود.

۱. بر همین اساس بیش از نیمی از کشورهای جهان، کیفر اعدام را قانوناً یا عملاً از زرادخانه کیفری خود زدوده‌اند. امروزه تقریباً تمامی کشورهای اروپایی و بسیاری از کشورهای حوزه اقیانوس آرام (از جمله استرالیا، نیوزلند) کیفر اعدام را هم در قانون و هم در عمل کنار گذاشته‌اند. بنابر آمار سازمان حقوق بشری عفو بین‌الملل، که اعدام را در سراسر جهان رصد می‌کند، در سال ۲۰۱۷ میلادی ۲۳ کشور دست کم یک نفر را اعدام کرده‌اند و این نشان دهنده آن است که ۱۹۳ کشور عضو سازمان ملل متحد، ۱۷۰ کشور مجازات اعدام نداشته‌اند. هم‌چنین براساس گزارش عفو بین‌الملل (۲۰۱۹)، شمار اعدام‌ها در سال ۲۰۱۸ به یک سوم کاهش یافته است. (رستمی، هادی، حقوق کیفری و لیبرالیسم، نشر نگاه معاصر، چاپ اول، ۱۳۹۹، ص ۳۳۰). در آلمان کیفر مرگ به موجب اصل یکصد و دو از قانون اساسی در سال ۱۹۴۹ لغو شد (قانون اساسی آلمان، معاونت حقوقی ریاست جمهوری، امور توافقی بین‌المللی، نشر معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات، ۱۳۹۱).

۲. کیفرهای بدنی مادون اعدام به مجازات‌هایی گفته می‌شوند که بر تمامیت جسمانی بزهکاران تحمیل می‌شوند، بی‌آنکه منجر به سلب حیات او گردند. مواردی مانند قطع عضو بدن و تازیانه از نمونه‌های بارز کیفرهای بدنی هستند.

آورده لیبرالیسم در نظام سیاست جنایی دموکراتیک، طرد مجازات‌های بدنی به خاطر مغایرت آن با کرامت انسانی است. البته در خصوص اینکه آیا مجازات‌های جسمانی مغایر شرافت انسان و در تعارض با حقوق بشر است یا خیر، دیدگاه‌های مختلفی وجود دارد که برخی معتقدند مادامی که خود انسان، آن کرامت و حیثیت را به جهت ارتکاب جرم از خود سلب نکند، سزاوار و شایسته احترام است ولی اگر به جان، مال و ناموس مردم تجاوز کند، فاقد حرمت و کرامت ذاتی می‌شود و مستحق مجازات خواهد بود؛ در این حالت خوی انسانی از میان می‌رود. از نظر لیبرال‌ها، کیفرهای بدنی از مصادیق بارز شکنجه محسوب می‌شود. کیفرهای بدنی حرمت انسان را نادیده گرفته و حیثیت و شرافت فرد را لگدمال می‌کنند.

مجموعه اسناد بین‌المللی^۱ که هدف غایی آن رعایت کرامت انسان‌ها از طریق ارتقای اصول راهبردی حقوق کیفری به سطح اصول فراملی حقوق کیفری، توسط دولت‌ها بود، جنبه فراملی داشته، به تدریج و به طور موضوعی خاص تفصیل و گسترش یافتند و به قوانین داخلی کشورها راه یافتند. افزون بر اصول فراملی ناظر بر حقوق کیفری، به منظور استقرار حقوق کیفری عادلانه و کرامت مدار، حقوقی که تهدیدی برای حق‌ها و آزادی‌های مشروع و قانونی افراد باشد و حق اشخاص بر داشتن حق تأمین در مقابل رفتار و اعمال خودسرانه کنشگران و نهادهای قضایی و امنیتی را تضمین نماید، امروزه اصول‌مندی حقوق کیفری در پرتو قواعد اساسی (حقوق اساسی) نیز تضمین و تقویت شده است (نجفی ابرندآبادی، ۱۳۹۹: ۲۵۲).^۲ به عبارت دیگر کشورها برای تضمین حق‌های اشخاص، به‌ویژه در قلمرو حقوق کیفری، قواعدی را وارد حقوق اساسی نموده‌اند و به آن‌ها اعتبار اصول فراتقنینی داده‌اند که امکان نقض این اصول و قواعد از سوی مقنن در فرآیند قانونگذاری وجود نداشته باشد. به این فرآیند «اساسی سازی حقوق کیفری» گفته می‌شود.

در خصوص کرامت انسانی و لزوم رعایت آن در اصل اول قانون اساسی کشور آلمان پیش‌بینی و جنبه فراتقنینی یافته است. به موجب این اصل «کرامت انسانی مصون از تعرض است. کلیه مقامات

۱. از جمله این اسناد «اعلامیه جهانی حقوق بشر» (۱۹۴۸) با هدف ارتقاء حقوق بنیادین تصویب و جنبه‌های مختلف مفهوم حقوق بشر را در قالب ۳۶ ماده تعریف نمود. همچنین «میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی» (۱۹۶۶) حق‌های بشری را به تفصیل احصا و تعریف نمود و برای بررسی گزارش دولت‌ها و کنترل چگونگی رعایت حق‌های مدنی و سیاسی مندرج در میثاق توسط کشورهای عضو، نهاد ناظر به نام «کمیته حقوق بشر» تاسیس نمود. بدین ترتیب اصول راهبردی حقوق کیفری، با این اسناد بین‌المللی به سطح اصول فراملی حقوق کیفری ارتقاء یافت و جنبه حقوق بشری پیدا کرد.

۲. نجفی ابرندآبادی، علی حسین، بین‌المللی - اساسی شدن اصول حقوق کیفری، در: جنیدی، لعی و نیاز پور، امیرحسین، (به کوشش)، دانشنامه سیاستگذاری حقوقی، نشر معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات معاونت حقوقی رییس‌جمهور، چاپ اول، ۱۳۹۹، ص ۲۵۲

دولتی موظف به حفظ و احترام به آن می‌باشند...^۱ همچنین به موجب اصل دهم قانون اساسی کشور کره جنوبی، «کلیه شهروندان از ارزش و منزلت انسانی برخوردار بوده و حق دارند به دنبال سعادت و خوشبختی باشند. وظیفه دولت است که حقوق انسانی بنیادی و غیرقابل تعرض افراد را تضمین نماید».^۲

بدین ترتیب در نظام‌های کیفری کشورهای غربی که شالوده نگاه لیبرال در سیاست جنایی آنها موج می‌زند، اثری از مجازات‌های بدنی مانند مرگ، شلاق و قطع عضو دیده نمی‌شود و در پرتو حمایت و تضمین کرامت ذاتی انسانی است که این مجازات‌ها در ادوار مختلف تاریخ، امروزه از زرادخانه‌های کیفری رخت بر بسته است و در پرتو ترویج فضیلت‌ها و ارزش‌های انسانی و از توجه به کرامت ذاتی انسانی است که مجازات‌ها به سمت انسانی‌تر شدن متحول می‌شوند. مدل‌های مردم سالار سیاست جنایی که شاخص آنها، تأکید بر حقوق فردی و به ویژه کرامت انسانی است، زرادخانه کیفری خود را بیش از پیش عادلانه می‌کنند.

۲.۲. تحولات کیفر «سالب آزادی» در پرتو کرامت مداری

تا پیش از سده هجده غالب مجازات‌ها مبتنی بر خشونت، سزادهی، انتقام و از نوع مجازات‌های بدنی از قبیل کیفر مرگ، شلاق و نقص عضو بود. مجازات‌های سالب آزادی که در بدیهی‌ترین معنای آن واژه «زندان» به ذهن خطور می‌کند، جایگاه چندانی در نظام‌های حقوقی جهان باستان نداشت؛ زیرا زندان مستلزم آن بود که جامعه منابع خود را برای نگهداری فرد در زندان صرف کند. تا سده هجده از زندان به طور عمده در بازداشت‌های قبل از محاکمه برای جلوگیری از فرار متهم و همچنین در دادرسی‌های مدنی برای زندانی کردن بدهکاران استفاده می‌شد و در حقوق روم و حقوق بین‌النهرین کیفر حبس به عنوان یک کیفر مدنی و نه کیفری شناخته می‌شد (گابریل هالوی، همان: ۲۱۹). تفکرات عصر روشنگری سمت و سوی مجازات‌ها را به طور کلی تغییر داد و حبس به عنوان یک راه حل همگانی جایگزین اغلب مجازات‌های بدنی سابق شد و برخلاف آنها به جای تحمیل رنج و عذاب جسمی، روح انسان را هدف و آزادی انسان را محدود کرد. در قرن هجده زندان به عنوان کیفری مشروع در قوانین کیفری برخی کشورهای اروپایی مورد پذیرش قرار گرفت و برای اولین بار زندان به عنوان مجازات سالب آزادی در مجموعه قوانین سال ۱۸۱۰ فرانسه آشکار

۱. حق آزادی (اصل دوم)، حق برابری (اصل سوم)، آزادی عقیده و دین (اصل چهارم) از جمله حق‌های بنیادین اشخاص هستند که در قانون اساسی کشور آلمان جنبه فرائقینی یافته‌اند.

۲. رک: قانون اساسی کره جنوبی و قانون اساسی آلمان، معاونت حقوقی ریاست جمهوری، امور توافقی بین‌المللی، نشر معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات، ۱۳۹۱.

گردید و مورد پذیرش قرار گرفت. امروزه، از یک سو، با توجه به لغو قانونی و یا عملی کیفر مرگ و به طور کلی، مجازات‌های بدنی در حقوق کیفری بیش از نیمی از کشورها و نیز در حقوق بین‌الملل کیفری و از سوی دیگر، با عنایت به اینکه مجازات‌های مالی و کیفرهای مرتبط با حقوق اجتماعی در واقع ضمانت‌اجراهای معمول در حقوق اداری نیز هستند، کیفر سالب آزادی هم در جرایم شدید، جایگزین مجازات اعدام شد و هم تنها ضمانت‌اجرای خاص حقوق کیفری محسوب می‌شود (نجفی ابرنآبادی، ۱۳۸۵: ۹).^۱ بی‌شک این تغییر نگرش حاصل نظریات و دیدگاه‌های اندیشمندان و مصلحان اجتماعی در خصوص توجه به ماهیت انسان و شناسایی وی به عنوان یک فرد صاحب حق بود که موجب شکل‌گیری مکاتب کیفری در باب نگرش آنها به مجازات‌ها و اهداف آن و در نتیجه حرکت به سمت هر چه انسانی‌تر کردن کیفر گردید. دغدغه انسانی ساختن کیفر، تنها به کیفرهای بدنی و سالب آزادی محدود نمی‌شود و این نگرانی بیش یا کم در مورد تمام گونه‌های کیفر وجود دارد اما آن حساسیتی که نسبت به کیفرهای مذکور است در سایر اشکال مجازات نیست چرا که کیفرهای بدنی و سالب آزادی بستری برای نقض کرامت انسانی فراهم می‌کنند. به همین خاطر متفکران لیبرال همواره کوشش نموده‌اند که این کیفرها را با حقوق بنیادین بشر و کرامت انسانی منطبق سازند.

این کیفر که در ابتدا مورد استقبال لیبرال‌ها قرار گرفته بود، کم‌کم مورد انتقاد و مذمت آن‌ها از این حیث که در زندان حقوق انسانی و کرامت ذاتی وی نادیده گرفته می‌شود، قرار گرفت. زندان هویت زندانی را نابود می‌کند، به ویژه زندان‌های بلند مدت آن چنان اختلالی در شخصیت او پدید می‌آورد که نتیجه آن پیروی کورکورانه و محض یا حالت تهجمی است که به شکل شورش در زندان، درگیری با سایر زندانیان و ... آشکار می‌شود. (رستمی، همان: ۳۳۸). زندانی که قرار بود انسان‌های شریف تربیت کند، محلی می‌شود برای انحطاط اخلاقی بشر و آموزش انواع بزهکاری و انتقال بیمارهای مسری. هم‌چنین زندان موجب فروپاشی کانون‌های خانواده می‌شود.

از طرف دیگر نظریه پردازان «جرم‌شناسی محکومان» که می‌توان آن‌ها را به نوعی جامعه‌شناسان زندان نامید، از آنجا که خود محیط زندان را از زوایای مختلف تجربه کرده‌اند، زندان و آثار جرم‌زای زندان را نقد کرده و شکست زندان در انجام رسالت خود، یعنی تنبیه مجرم و مقابله با تکرار جرم و بازپروری زندانیان محکوم را مطرح و بدین ترتیب زندان را در عمل یک محل انبار یا دپوی تعدادی افراد که برای مدتی معین نگهداری می‌شوند، معرفی می‌نمایند (نجفی ابرنآبادی،

۱. نجفی ابرنآبادی، علی حسین، سیاست جنایی در قلمرو اداره زندان‌ها: تحول مستمر مقررات اجرایی، دیپاچه در: بولک، برنار، کیفرشناسی، ترجمه، علی حسین نجفی ابرنآبادی، انتشارات مجد، چاپ ششم، ۱۳۸۵، ص ۹

۱۳۹۷: ۳۶)'. محیط زندان یک جامعهٔ تمامیت خواه است که قواعد آن به طور یکجانبه و قهرآمیز اعمال می‌گردد. در چنین جامعه‌ای زندانی به طور اجتناب ناپذیر در یک موقعیت پایین تر نسبت به مدیران و تصمیم گیران درون زندان قرار دارد. بدین ترتیب زندانی نه فقط آزادی آمد و شد، بلکه استقلال، امنیت و بعضاً کرامت خود را در معرض تهدید می‌بیند (ابراهیمی، ۱۳۹۷: ۹۰).^۲ از همین رو اصول بنیادین ناظر به چگونگی رفتار با زندانیان در جهت حفظ کرامت و حیثیت انسانی در اسناد بین المللی به تصویب رسیده است.

اولین سند بین المللی در این زمینه، مجموعه قواعد حداقل سازمان ملل در زمینهٔ نحوهٔ رفتار اصلاحی با زندانیان که برای اولین بار در کنگره اول پیشگیری از جرم و اصلاح بزهکاران (۱۹۵۵) سازمان ملل به تصویب رسیده است. با توجه به گذشت بیش از نیم قرن از تصویب این سند بین المللی و ضرورت انطباق با تحولات جدید علوم جنایی، بازنگری آن مطرح شد؛ بر همین اساس، نسخهٔ بازنگری شدهٔ این سند در سال ۲۰۱۵ توسط کمیسیون پیشگیری از جرم و عدالت کیفری سازمان ملل پذیرفته شد که یک بازنگری عمیق در سطح بین دولتها و در جهت توجه و انطباق با اصول بنیادین و کرامت انسانی است. این قواعد برای رعایت حقوق بشر، برابری، دموکراسی و ارتقاء فرهنگ صلح و مدارا، تحت عنوان «قواعد ماندلا»^۳ نام گذاری و تصویب شد (ابراهیمی، ۱۳۹۸: ۹۱۷).^۴ بدین سان زندان به عنوان یک مجازات رسمی و مورد قبول در غالب نظام های حقوقی وجود دارد و تلاش های مصلحین در جهت انسانی کردن رژیم اجرای کیفر حبس است. همچنین نحوه رفتار با زندانی در سراسر جهان مورد توجه نظام های حقوقی کشورهای مختلف بوده و در این راستا در مجموعه قوانین داخلی خود موادی را به زندانیان اختصاص داده‌اند.

بر این اساس حقوق کیفری به انسان و کرامت او، یعنی حقوق ذاتی اکتسابی بشر پرداخته و نظام کیفری، نهاد قهرآمیز حاکمیت برای حمایت از حقوق، ارزش های اساسی جامعه و امنیت عمومی می باشد. قاعدهٔ نخست از مجموعه قواعد ماندلا به صراحت بر اهمیت بنیادین مدیریت

۱. نجفی ابرندآبادی، علی حسین، درآمدی بر جرم شناسی انتقادی و گونه های آن، در: شیری، عباس، (به کوشش)، دانشنامه جرم شناسی محکومان، (به کوشش)، عباس شیری، نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۹۷، ص ۳۶

۲. ابراهیمی، شهرام، چگونگی اجرای قواعد حداقل سازمان ملل دربارهٔ رفتار اصلاحی با زندانیان در حقوق داخلی، در: شیری، عباس، (به کوشش)، دانشنامه جرم شناسی محکومان، (به کوشش)، عباس شیری، نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۹۷، ص ۹۰

۳. این قواعد که در گذشته به عنوان «مجموعه مقررات حداقل استاندارد برای رفتار با زندانیان» شناخته می شدند، امروزه به پاس تلاش و مبارزه «فلسون ماندلا» که در جهت انسانی کردن رفتار با زندانیان و ایجاد صلح صورت گرفت و نیز ۲۷ سال زندگی وی در حبس، با عنوان «قواعد ماندلا» نام گذاری شده است. این قواعد باعث می شود زندانیان دوره حبس انسانی تری را تجربه کنند.

۴. ابراهیمی، شهرام، مدیریت زندان در سنجهٔ موازین حداقل سازمان ملل دربارهٔ نحوهٔ رفتار با زندانیان (درباره قواعد ماندلا)، در: دایره المعارف علوم جنایی، کتاب چهارم، زیر نظر: دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی، نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۹۸، ص ۹۱۷.

زندانیان در پرتو رعایت کرامت انسانی زندانیان تاکید دارد. در واقع اصل کرامت انسانی زندانیان یکی از هنجارهای الزام آور حقوق بین‌الملل است. جلوه‌های این اصل شامل آموزش، برابری، امنیت، طبقه بندی و ثبت رفتارهای خلاف کرامت انسانی است (ابراهیمی، ۱۳۹۷: ۹۱). هر یک از این جلوه‌ها در قوانین داخلی کشورهای تابع مدول مردم‌سالار به نوعی نمود یافته‌اند. در فرانسه علاوه بر زندانیان مرکزی، مراکز تخصصی مختلفی وجود دارد که به پذیرش محکومان بنا بر جنسیت، سن، وضعیت سلامت جسمانی و روانی آن‌ها اختصاص داده شده است و شامل مراکز زندانیان زنان، مراکز حبس ویژه محکومان جوان و موسسات بهداشتی است. (ماده ۷۱۸ قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه). این موسسات ویژه بیماران مزمن و زندانیان مسن که بر اساس نظریه پزشکی قانونی باید تحت درمان قرار گیرند، می‌باشد (ماده ۷۵ قانون آیین دادرسی کیفری فرانسه) (بلوک، برنار، ترجمه نجفی ابرندآبادی، ۱۳۸۵: ۱۷۶). در نظام کیفری آمریکا نیز تحول نظام کیفردهی نامعین به سوی کیفردهی معین در خصوص مجازات حبس از نمونه‌های توجه به کرامت انسانی محسوب می‌شود. به طوری که افزایش جمعیت کیفری زندانیان در این کشور نتیجه انتخاب‌های سیاسی دولتی بود که افراد بیشتری را روانه زندان می‌کرد و این انتخاب‌ها منجر به تغییراتی سیاسی شد که ضرورتاً موجب کنار رفتن «سیاست کیفردهی نامعین» از نظام اصلاحی آمریکا شد. چنین اتفاقی نتیجه انتخاب دو سیاست محافظه کار و لیبرال بود چرا که هر دوی این سیاست‌ها به ارائه دلایلی در راستای مخالفت با کیفردهی نامعین پرداختند؛ محور نقد لیبرال در این اتخاذ چنین سیاستی (نظام کیفردهی نامعین) آن است که نظام زندان سامانه‌ای است ذاتاً معیوب، که بازپروری مجرمان را غیرممکن می‌سازد و در راستای دفاع از نظام کیفردهی معین، این رویکرد را به عنوان وسیله‌ای برای عدالت اجتماعی و کاهش تاثیرگذاری نژاد بر طول مدت زندان معرفی می‌کنند (کریس دی و دیگران، مترجم: کبریتی، کیمیا، ۱۳۹۷: ۵۸۰).^۲ به عبارت دیگر در پرتو توجه به برابری حقوق انسان‌ها فارغ از رنگ، نژاد و غیره و به طور کلی توجه به انسان و کرامت وی مبنای انتقادات لیبرال‌ها در تغییر نظام کیفردهی نامعین به سمت نظام کیفردهی معین بود. در اسناد بین‌المللی و منطقه‌ای نیز اجازه کار به زندانیان (ماده ۸ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی) رژیم ویژه برای بزهکاران جوان و رژیم حبس که شامل برنامه اصلاح محکومین، با هدف سازگاری اجتماعی مجدد آنها (مطابق ماده ۱۰ میثاق) پیش بینی شده است.

۱. ابراهیمی، شهرام، چگونگی اجرای قواعد حداقل سازمان ملل درباره رفتار اصلاحی با زندانیان در حقوق داخلی، در: شیری،

عباس، (به کوشش)، دانشنامه جرم‌شناسی محکومان، (به کوشش)، عباس شیری، نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۹۷، ص ۹۱

۲. در دانشنامه جرم‌شناسی محکومان، (به کوشش) عباس شیری، نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۹۷

بنابراین در پرتو توجه به کرامت ذاتی انسان، مجازات‌های سالب آزادی (زندانی) بیش از پیش انسانی‌تر شده و زندانیان از حقوق اولیه به‌عنوان یک انسان «صاحب حق» برخوردار هستند و مطابق دیدگاه اندیشمندان لیبرال باید کاری کرد که زندان‌ها از حالت یکنواخت و ملال‌آور بودن خارج شود. کشورهای تابع مدل مردم‌سالار به‌طور عمده رژیم حبس خود را در قوانین پیش‌بینی کرده اما با گذر زمان اصلاحات انسانی گسترده در نحوه مدیریت زندانبانی ایجاد کرده‌اند؛ افزون بر آن، کشورهای دارای سیاست جنایی کرامت‌مدار، بیش از پیش، بر ساز و کار حبس خانگی، حبس الکترونیکی و نیز جایگزین‌های کیفر سالب آزادی، در چارچوب جنبش زندان زدایی و بازداشت‌زدایی روی آورده‌اند.^۱ به عنوان نمونه قانونگذار ما در ماده ۶۴ به بعد قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ این مجازات را پیش‌بینی نموده است و به‌طور گسترده بیشتر جرایم ارتكابی را مشمول مجازات‌های جایگزین حبس دانسته است.

نتیجه‌گیری

دولت‌های مردم‌سالار سیاست جنایی، با تأکید بر اندیشه‌های اومانیستی و فردمحوری، در امر کیفرگذاری، کرامت انسانی را همواره پیش فرض اتخاذ هرگونه سیاستگذاری کیفری می‌دانند. کرامت انسانی اگرچه در گذشته فقط در آموزه‌های ادیان و نوشته‌های فلسفی جای داشت، لیکن امروزه در کانون توجه جهانی قرار گرفته و در اسناد بین‌المللی و قوانین اساسی کشورها بازتاب دارد. به طوری که با پیش‌بینی و تصویب آن در اسناد بین‌المللی و الزام کشورهای عضو به رعایت محتوای این اصل در مقررات داخلی، اعتبار فراملی یافته و کشورهای عضو نیز در قوانین اساسی خود، که تجلی گاه شناسایی حقوقی است که با هدف حمایت از فرد و حقوق وی وضع می‌شوند، در جهت تضمین و رعایت کرامت انسانی در کیفرگذاری، پیش‌بینی و اعتبار فراتقنینی به آن بخشیده‌اند. بدین ترتیب کرامت انسانی به عنوان موهبت الهی نباید دستخوش تصمیم‌سازان و هنجارگذاران دستگاه تقنینی باشد و به بهانه ارتكاب جرم، مجازات‌هایی تعیین و اجرا گردد که در برخورد با کرامت ذاتی باشد؛ این اصل، در تمام لایه‌های عدالت کیفری رخنه کرده و رعایت آن در هر مرحله از فرآیند کیفری (کیفرگذاری، کیفردهی و اجرای کیفر) لازم و ضروری است. حکومت‌های مردم‌سالار که مدل سیاست جنایی آن‌ها از ایدئولوژی آزادی‌مداری یا دموکراتیک سرچشمه می‌گیرد، در وضع کیفر به طور چشمگیری کرامت انسانی را سرلوحه خود قرار داده و کیفرگذاری در پرتو اصل کرامت‌مداری تحدیدی برای مقنن از وضع کیفرهای غیرضروری و غیرانسانی است.

۱. لازم به ذکر است که برخی اندیشمندان مجازات‌های جایگزین حبس را (مانند خدمات عام‌المنفعه) به دلیل اینکه نوعی بردگی اجباری را تداعی می‌کند، مغایر با کرامت انسانی و برخلاف و اندیشه‌های سیاست جنایی مردم‌سالار می‌دانند.

کرامت انسانی امروزه به عنوان یکی از بنیادهای نظم اجتماعی به عنوان راهبرد نوین سیاست جنایی مطرح شده و در سامانه ی کیفرگذاری مدل های سیاست جنایی بازتاب دارد که در مدل مردم سالار سیاست جنایی این تأثیر با توجه به مبنا و بنیادهای این مدل و توجه به اصالت فرد به مراتب در لایه های تقیینی در راهبرد کیفرگذاری بیشتر رخنه کرده و تضمین می شود. بر همین مبنا تمام کیفرهایی که قانونگذار وضع می کند باید بر مبنای کرامت انسان، دارای تناسب میان رفتار و مکافات و میزان تناسب باشد و خدشه به کرامت انسان وارد نسازد. قانون گذار این گونه حکومت ها، همواره رفتارهایی که با رضایت خود فرد باشد جرم انگاری نکرده و هیچ گونه کیفری برای چنین رفتارهایی پیش بینی نمی کند و وضع هر گونه کیفر برای این چنین رفتارها را غیرانسانی و بر خلاف حقوق فردی می داند؛ از همین رو جرم انگاری خشونت های خانگی به عنوان مجموعه ای از رفتارهای ناقض هویت فردی و همچنین جرم زدایی از مرگ داوطلبانه (اوتانازی) در برخی کشورهای تابع مدل مردم سالار به عنوان امری ناظر بر انتخاب فردی و در جهت توجه به فردگرایی و آزادی انتخاب فرد است. به عنوان مثال نظام تقنینی کشور هلند بر مبنای حق انتخاب فردی، مرگ خود خواسته بیمار توسط یا با کمک پزشک را از دامنه قتل عمد خارج کرده است. همچنین کشور بلژیک نیز با اعمال برخی اصلاحات در قانون اوتانازی مصوب ۲۸ می ۲۰۰۲ به موجب قانون مصوب ۱۳ فوریه سال ۲۰۱۴ امکان انجام اوتانازی در خصوص کودکان را نیز مورد پذیرش قرار داده است. این موارد به عنوان نمونه هایی از کیفرگذاری در پرتو توجه به فرد و حق انتخاب وی که تضمین کرامت انسانی است، می باشد.

نقش کرامت انسانی در راهبرد نوین سیاست جنایی از دو بُعد قابل بررسی است. «کرامت انسانی» گاهی به عنوان معیار کیفرگذاری مورد توجه سیاست گذاران کیفری قرار می گیرد و گاهی در پرتو کرامت انسانی و آورده های حقوق بشری و کیفرشناسی موجب تحولات کیفر از لحاظ کیفی و کمیت آن در طول تاریخ شده و به نام حقوق انسانی به عنوان یک فرد «صاحب حق» به انسان نگریسته می شود و تحولی در کیفر که یک پدیده ی و تاریخی و زمان مند است ایجاد می کند؛ بنابراین در پرتو توجه به کرامت ذاتی انسان، گونه های مختلف مجازات ها از جمله کیفر سالب آزادی (زدان) بیش از پیش انسانی تر شده و زندانیان از حقوق اولیه به عنوان یک انسان «صاحب حق» برخوردار هستند و مطابق دیدگاه اندیشمندان لیبرال باید کاری کرد که زندانها از حالت یکنواخت و ملال آور بودن خارج شود. سیاست کشورهای تابع مدل مردم سالار که در مرحله وضع کیفر بر مبنای تعالی فرد و جامعه بوده و مجرم را باید به عنوان یک انسانی که مرتکب خطا و جرم شده است، دید نه بیشتر از آن، عمدتاً رژیم حبس خود را در قوانین پیش بینی کرده اما تحت تأثیر لیبرال اصلاحات انسانی گسترده در نحوه اجرای حبس ایجاد کرده اند همچنین در نظام های

کیفری کشورهای غربی که شالوده نگاه لیبرال در سیاست جنایی آنها موج می‌زند، اثری از مجازات‌های بدنی مانند شلاق و قطع عضو دیده نمی‌شود و در پرتو حمایت و تضمین کرامت ذاتی انسانی است که این مجازات‌ها در ادوار مختلف تاریخ، امروزه از زرادخانه‌های کیفری رخت بر بسته است.

در بُعد دیگر، «اصل کرامت انسانی»، به عنوان معیار کیفرگذاری با ابتناء بر کرامت مداری موجب می‌شود تا از وضع کیفرهای غیر ضروری پرهیز شود. به عبارت دیگر اگر کیفر بدون لزوم ضرورت وضع و تعیین شود، با معیار کرامت انسانی برخورد کرده و تجویز نمی‌شود در این مفهوم منظور از ضرورت کیفر در مدل سیاست جنایی مردم سالار، کیفری است که برای حمایت و تأمین ارزش آزادی ضروری باشد، چرا که در این مدل بر پایه آموزه‌های اندیشه لیبرالی و توجه به آزادی و فرد مداری شکل گرفته است. همچنین کرامت انسانی در امر کیفرگذاری به عنوان تحدیدگر مجازات‌های غیرانسانی عمل کرده که در این مفهوم دولت‌ها را از وضع برخی مجازات‌های غیرانسانی و ظالمانه در برخورد با عزت و شرافت انسان هاست، منع می‌کند. در نتیجه تطابق کیفر با کرامت انسانی حتی قبل از بررسی ضروری بودن آن، مورد توجه نظام‌های مردم سالار است. لازمه انسانی تلقی شدن کیفر در نگاه مدل مردم سالار نیز این است که وجود تقصیر شرط اعمال کیفر بر انسان بوده و از طرفی برابری افراد در کیفر و عدم وجود ویژگی‌های تحقیر کنندگی باید مراعات گردد. از این رو اعمال کیفر بدون وجود استحقاق و تبعیض در آن از شاخصه‌های غیرانسانی بودن کیفر در این مدل از سیاست جنایی است.

منابع

قرآن کریم

- آنسل، مارک (۱۳۹۵)، **دفاع اجتماعی**، ترجمه محمد آشوری، علی حسین نجفی ابرندآبادی، چاپ پنجم، تهران: انتشارات گنج دانش.
- ابراهیمی، شهرام (۱۳۹۸)، «مدیریت زندان در سنجه موازین حداقل سازمان ملل درباره نحوه رفتار با زندانیان (درباره قواعد ماندلا)»، در: **دایره المعارف علوم جنایی**، کتاب چهارم، زیر نظر دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی، چاپ اول، نشر میزان، ص ۹۱۵-۹۳۷.
- ابراهیمی، شهرام (۱۳۹۷)، «چگونگی اجرای قواعد حداقل سازمان ملل درباره رفتار اصلاحی با زندانیان در حقوق داخلی»، در: **دانشنامه جرم شناسی محکومان**، به کوشش عباس شیری، چاپ اول، نشر میزان، ص ۸۷-۱۱۶.

- بکاریا، سزار (۱۳۹۵)، **رساله جرایم و مجازات‌ها**، ترجمه محمدعلی اردبیلی، چاپ هشتم، تهران: نشر میزان.
- پیوندی، غلام رضا و میرید، سید علی‌رضا (۱۳۹۷)، «کیفرگذاری در پرتو اصل کرامت انسان»، **مجله حقوق اسلامی**، سال پانزدهم، شماره ۵۶، ص ۱۳۱-۱۶۶.
- جعفری تبریزی، محمد تقی (۱۳۷۰)، **حقوق جهانی بشر از دیدگاه اسلام و غرب**، چاپ اول، دفتر خدمات حقوقی بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران.
- جوان جعفری، عبدالرضا؛ فرهادی آلاشتی، زهرا و ساداتی، سیدمحمد جواد (۱۳۹۵)، «بازدارندگی و سنجش آن در فلسفه کیفر»، **پژوهشنامه حقوق کیفری**، دانشگاه گیلان، سال هفتم، شماره دوم، ص ۷۸-۵۹.
- دلماش مارتی، می ری (۱۳۹۵)، **نظام‌های بزرگ سیاست جنایی**، ترجمه علی حسین، نجفی ابرندآبادی، چاپ سوم، تهران: نشر میزان.
- رحمانیان، حامد (۱۳۹۹)، «بازارگرایی کیفری»، در: **دانشنامه سیاستگذاری حقوقی**، به کوشش لعیا جنیدی و امیرحسن نیازپور، چاپ اول، نشر معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات معاونت حقوقی رییس جمهوری، ص ۳۷-۴۰.
- رحمدل، منصور (۱۳۹۶)، **تناسب جرم و مجازات**، چاپ چهارم، تهران: انتشارات سمت.
- رحیمی‌نژاد، اسماعیل (۱۳۸۷)، **کرامت انسانی در حقوق کیفری**، چاپ اول، تهران: نشر میزان.
- رحیمی‌نژاد، اسماعیل (۱۳۹۹)، **اصل کرامت انسانی**، در: **دانشنامه سیاستگذاری حقوقی**، به کوشش لعیا جنیدی و امیرحسن نیازپور، چاپ اول، نشر معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات معاونت حقوقی رییس جمهوری، ص ۹۷-۱۰۲.
- رستمی، هادی (۱۳۹۳)، «جرم انگاری و کیفرگذاری حداقل در نظریه لیبرالیسم در پرتو اصل ضرر»، در: **اصل حداقل بودن حقوق جزا**، چاپ اول، تهران: نشر میزان، ص ۶۵-۹۲.
- رستمی، هادی (۱۳۹۳)، «جرم انگاری و کیفرگذاری در پرتو اصول محدود کننده آزادی در نظریه لیبرال»، **پژوهش‌نامه حقوق کیفری**، سال پنجم، ص ۵۵-۸۱.
- رستمی، هادی (۱۳۹۹)، **لیبرالیسم و حقوق کیفری**، چاپ اول، تهران: نشر نگاه معاصر.
- زراعت، محدثه و زراعت، عباس (۱۴۰۰)، «ضمانت اجرای کیفری نقض اصول قانون اساسی؛ مطالعه موردی نقض آزادی‌ها و حقوق اساسی افراد»، **پژوهشنامه حقوق کیفری**، دانشگاه گیلان، سال دوازدهم، شماره اول، ص ۷۴-۵۳.

سلطانفر، غلامرضا؛ شامیبانی، هوشنگ و آزمایش علی (۱۳۹۶)، «تأثیر ایدئولوژی‌ها بر قبض و بسط قلمرو حقوق کیفری»، **مجله تحقیقات حقوق تطبیقی ایرانی و بین‌المللی**، سال دهم، شماره ۳۷.

صفاری، علی (۱۳۸۹)، **کیفرشناسی؛ تحولات، مبانی و اجرای کیفر سالب آزادی**، چاپ نهم، تهران: انتشارات جنگل.

صفاری، علی؛ ساداتی، سیدمحمدجواد؛ صابری، راضیه و لکی، زینب (۱۳۹۹)، «تأثیر متغیرهای اجتماعی و فردی بر میزان کیفرگرایی افکار عمومی (مطالعه میدانی در سه شهر تهران، مشهد و قم)»، **پژوهشنامه حقوق کیفری**، دانشگاه گیلان، سال یازدهم، شماره دوم، ص ۱۳۱-۱۶۵.

غلامی، حسین (۱۳۹۳)، **اصل حداقلی بودن حقوق جزا**، چاپ اول، تهران: نشر میزان.
غلامی، حسین (۱۳۹۵)، **کیفر شناسی؛ کلیات و پاسخ شناسی جرم**، چاپ اول، تهران: نشر میزان.

غلامی، حسین (۱۳۹۸)، «کیفرگرایی: معیارها و شاخص‌ها»، از علی حسین نجفی ابرنآبادی، در: **دایره المعارف علوم جنایی**، کتاب چهارم، چاپ اول، تهران: نشر میزان، ص ۱۰۳۵-۱۰۵۲.

قماش، سعید (۱۳۹۳)، **کرامت انسانی و نقش آن در جرم‌انگاری**، چاپ اول، تهران: نشر میزان.

کانت، ایمانوئل (۱۳۹۸)، **فلسفه حقوق**، ترجمه منوچهر صانعی دره بیدی، چاپ پنجم، تهران: انتشارات نقش ونگار.

کریس دی، رز؛ ویکتوریا بک، استفان سی، ریچاردز (۱۳۹۷)، «جنبش حبس انبوه در ایالات متحده آمریکا»، ترجمه کیمیا کبریتی، به کوشش عباس شیری، در: **دانشنامه جرم‌شناسی محکومان**، چاپ اول، نشر میزان، ص ۵۶۴-۵۹۳.

نجفی ابرنآبادی، علی حسین (۱۳۹۷)، «درآمدی بر جرم‌شناسی انتقادی و گونه‌های آن»، در: **دانشنامه جرم‌شناسی محکومان**، به کوشش عباس شیری، چاپ اول، نشر میزان.

نجفی ابرنآبادی، علی حسین (۱۳۸۵)، **کیفرهای جامعه‌مدار**، (دیباچه) در: برنار، بولک، کیفرشناسی، چاپ پنجم، تهران: نشر مجد.

نجفی ابرنآبادی، علی حسین (۱۳۹۵)، **سیاست جنایی: از مدل‌ها تا جنبش‌ها**، دیباچه در: می ری دلماس، مارتی، نظام‌های بزرگ سیاست جنایی، چاپ سوم، تهران: نشر میزان.

نجفی ابرنآبادی، علی حسین (۱۳۹۸)، **علوم جنایی در رویارویی با رویدادهای سیاسی** (درآمدی بر تحولات حقوق کیفری و جرم‌شناسی در پرتو انقلاب مارکسیستی - لنینیستی)

روسپه)، در: دایره المعارف علوم جنایی، کتاب چهارم، زیر نظر: دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی، چاپ اول، تهران: نشر میزان، ص ۷۷۰-۸۰۰.

نجفی ابرندآبادی، علی حسین (۱۳۸۵)، **سیاست جنایی ایران در قلمرو اداره زندان‌ها: تحول مستمر مقررات اجرایی**، (دیباچه) در: برنار، بولک، **کیفرشناسی**، چاپ پنجم، تهران: نشر مجد.

نجفی ابرندآبادی، علی حسین (۱۳۹۴)، **درباره تحولات جرم‌شناسی**، (دیباچه) در: مایک، مگوایر و رادمور، گان، و رابرت، رینر، دانشنامه جرم‌شناسی آکسفورد، مترجم، حمیدرضا، ملک محمدی، چاپ دوم، تهران: نشر میزان.

نجفی ابرندآبادی، علی حسین (۱۳۹۵)، **از سیاست جنایی تا نظام‌های بزرگ سیاست جنایی**، (دیباچه) در: می‌ری دلماس، مارتی، **نظام‌های بزرگ سیاست جنایی**، چاپ سوم، تهران: نشر میزان

نجفی ابرندآبادی، علی حسین (۱۳۹۹)، **بین‌المللی - اساسی شدن اصول حقوق کیفری**، در: **دانشنامه سیاست‌گذاری حقوقی**، به کوشش لعیا جنیدی، و امیرحسن نیازپور، (به کوشش)، چاپ اول، نشر معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات معاونت حقوقی رییس جمهوری، ص ۲۴۹-۲۶۰.

نوبهار، رحیم (۱۳۸۰)، «به سوی مجازات‌های هر چه انسانی‌تر»، **مجموعه مقالات همایش بین‌المللی حقوق بشر و گفتگوی تمدن‌ها**، چاپ اول، قم: موسسه انتشارات دانشگاه مفید. هالوی، گابریل (۱۳۹۳)، **کیفردهی آموزه‌های مدرن**، ترجمه علی شجاعی، چاپ اول، تهران: نشر دادگستر.

هیوود، آندرو (۱۳۸۹)، **مقدمه نظریه سیاسی**، ترجمه عبدالرحمن عالم، چاپ سوم، تهران: نشر قومس.

یزیدیان جعفری، جعفر (۱۳۹۱)، **چرایی و چگونگی مجازات**، چاپ اول، قم: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

Feldman, David (1999), Human Dignity as a Legal Value-Part 1 .

peter laslett,twotreatises of government and the revolution of 1688 section iii of jasletts ediforial ivtroduction to go hn locke . cunbridge university press 1988.

Plomer, Aurora (2012), Tsarapatsanis, Dimitrios. The Asymmetry Of Human Dignity As A Constitutional Value And Fundamental Human Right In Europe, University Of Sheffield (Uk), In 12 Global Community Yilj (G. Ziccardi Capaldo Ed, Forthcoming.

- Spiegelberg, Herbert (1970), *Human Dignity: A Challenge To Contemporary Philosophy*, New York, Gordon & Breach.
- McCrudden, Christopher (2008), *Human Dignity and Judicial Interpretation of Human Rights*, *The European Journal of International Law*, Vol. 19 no. 4.
- Kant, Immanuel (1984), *groundwork of the methaphysics of morals*, trans by h.j. pato, London, Hutchinson.

روش استناد به این مقاله:

عزیزی، امیرمهدی؛ میرخلیلی، سید محمود و نجفی ابرندآبادی، علی حسین (۱۴۰۱)، «کیفرگذاری کرامت مدار در مدل مردم سالار سیاست جنایی»، *پژوهشنامه حقوق کیفری*، دوره ۱۳، پیاپی ۲۵، ص ۱۷۷-۲۰۴. DOI:10.22124/jol.2022.19832.2155

Copyright:

Copyright for this article is retained by the author(s), with first publication rights granted to *Criminal Law Research*. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the original work is properly cited.

